

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут Електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента

Леонова Дмитра Андрійовича

академічної групи

035м-19-1

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему: «Особливості передавання безеквівалентної лексики в українських перекладах творів А. Крісті та А. Конан Дойля»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	доц. Нестерова О.Ю			
розділів:				
1.				
2.				
Рецензент	доц. Бердник Л.В.			
Нормоконтролер	доц. Бойко Я.В.			

Дніпро
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
перекладу

(підпис)

(прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2020 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студенту

Леонову Д.А.
(прізвище та ініціали)

академічної групи

035М-19-1
(шифр)

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

на тему: «Особливості передавання безеквівалентної лексики в українських
перекладах творів А. Крісті та А. Конан Дойля»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 20.11.2020 № 965с

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Теоретичні аспекти перекладу безеквівалентної лексики у творах британських авторів	14.10.20
Розділ 2	Аналіз перекладу безеквівалентної лексики у творах британських авторів на прикладі серії детективних повістей артура конан – дойля «записки про шерлока холмса» та детективного роману агати крісті «вбивство у східному експресі»	5.12.20

Завдання видано

(підпис керівника)

Нестерова О.Ю.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.10.2020

Дата подання до екзаменаційної комісії 19.12.2020

Прийнято до виконання

(підпис студента)

Леонов Д.А.

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ БРИТАНСЬКИХ АВТОРІВ	7
1.1 Поняття еквівалентності. Поняття безеквівалентної лексики. Класифікація безеквівалентної лексики.....	7
1.2 Засоби передачі безеквівалентної лексики.....	22
1.3 Безеквівалентна лексика у художніх творах британських авторів.....	34
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ БРИТАНСЬКИХ АВТОРІВ НА ПРИКЛАДІ СЕРІЇ ДЕТЕКТИВНИХ ПОВІСТЕЙ АРТУРА КОНАН – ДОЙЛЯ «ЗАПИСКИ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА» ТА ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ АГАТИ КРІСТІ «ВБИВСТВО У СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ»	42
2.1 Граматичні і лексичні види реалій, як основної одиниці безеквівалентної лексики у творах А.К. Дойля.....	42
2.2. Аналіз лексичної складової реалій та засобів перекладу безеквівалентної лексики на матеріалі детективних розповідей А. Конан – Дойла та А. Крісті.....	48
2.2.1 Аналіз способів передачі безеквівалентної лексики у творі А. Крісті «Вбивство у Східному експресі» в перекладі А. Сметюха та Н. Хаєцької.....	48
2.2.2 Аналіз способів передачі безеквівалентної лексики у творах А. Конан–Дойла «Записки про Шерлока Холмса» в перекладі М. Дмитренка, В. Панченка та І. Базилянської.....	56
Висновки до розділу 2	74
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження пов'язана з тим, що з кожним днем в лінгвістиці помітно підвищується увага до проблеми «перекладності», а також з'являється необхідність в адекватному перекладі. На сьогоднішній день найбільші труднощі при перекладі викликає так звана безеквівалентна лексика. Проблема її перекладу залишається маловивченою, так як в лінгвістиці існує кілька класифікацій такої лексики, а всі способи її перекладу на іншу мову все ще не встановлені.

Різниця між мовами, зумовлена різницею між культурами, найбільш помітна в лексиці та фразеології, оскільки номінативні засоби мови найбільш тісно пов'язані з позамовною дійсністю. У будь якій мові або діалекті світу є певні слова, які не мають відповідного варіанту перекладу на інші мови. Це так звана безеквівалентна лексика, яка здебільшого, є нічим іншим, як позначенням специфічних явищ місцевої культури.

Особливе місце серед лінгвокультурологічних проблем перекладознавства займає проблема передачі безеквівалентної лексики через її яскраво виражене національне забарвлення. Багато мовознавців займалися дослідженням безеквівалентної лексики. Серед них А.В. Волошина, В.Н. Комісаров, Я.І. Рецкер, Ю. Найда, Л.С. Бархударов, А.Д. Швейцер, М.В. Бондар. У сучасній науці мовознавство, термін «безеквівалентна лексика» відносно новий, і різні вчені тлумачать його по своєму, інколи дуже розмито, що не сприяє визначенню безеквівалентної лексики як категорії лінгвістики. Мовознавці намагаються відділити цей термін від усіх інших, або, порівнюючи з іншими «національно маркованими» поняттями, надати його визначення (М.П. Кочерган, Л.М. Дяченко, Н.Ф. Зайченко, О.В. Коваль–Костинська, О.Л. Паламарчук, Т.А. Космеда, А.В. Волошина, Л.І. Машуровська, О.І. Кремльова та ін.).

Також актуальність дослідження пов'язана зі значущістю проблеми співвідношення мови та культури з одного боку, та постійним невгамовним

прагненням науковців у галузі перекладу до вирішення проблеми передачі безеквівалентної лексики на інші мови, а також багаточисленними помилками, які допускають при передачі цієї лексики.

Об'єктом дослідження є безеквівалентна лексика та її переклад з англійської мови на українську.

Предметом дослідження є прийоми, що використовуються при передаванні безеквівалентної лексики з англійської на українську мову.

Мета: описати особливості передавання безеквівалентної лексики в українських перекладах творів А. Конан–Дойла та А. Крісті.

Завдання:

1) проаналізувати наукові точки зору на проблему перекладу безеквівалентної лексики;

2) визначити основні типи безеквівалентної лексики у творах А. Конан–Дойла та А. Крісті;

3) описати основні шляхи передавання безеквівалентної лексики в українських перекладах А. Конан–Дойла та А. Крісті;

Наукова новизна полягає в тому, що було проаналізовано наукові точки зору на проблему перекладу безеквівалентної лексики; визначено основні типи безеквівалентної лексики у творах А. Конан–Дойла та А. Крісті; описано основні шляхи передавання безеквівалентної лексики в українських перекладах А. Конан–Дойла та А. Крісті.

В роботі застосовано методи аналізу, порівняння, описовий метод, метод компонентного аналізу, метод порівняльно – зіставного аналізу, метод теоретичного аналізу.

Матеріалом дослідження є приклади безеквівалентної лексики у детективному романі Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі», а також збірці повістей А. Конан – Дойла «Записки про Шерлока Холмса».

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів і положень у курсах зі стилістики англійської мови, лексикології та практики перекладу. Результати дослідження можуть бути основою для

поглибленого вивчення та порівняння функціональних особливостей власних реалій у науковій та художній літературі, створення підручників та методичних посібників.

Апробація. Основні матеріали дипломної роботи викладені у публікації «Застосування перекладацьких технік під час перекладу безеквівалентної лексики з англійської мови» у матеріалах Міжнародної науково–практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодь: наука та інновації – 2020».

Структурно робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів та переліку використаної літератури. У першому теоретичному розділі представлені питання визначення безеквівалентної лексики зокрема, її класифікації та способи перекладу. Перелік літератури нараховує 62 пункти. Об'єм дипломної роботи становить 90 сторінок.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ БРИТАНСЬКИХ АВТОРІВ

1.1 Поняття еквівалентності. Поняття безеквівалентної лексики. Класифікація безеквівалентної лексики

Потреба у перекладачах виникла тоді, коли людям потрібно було спілкуватися з представниками інших національностей, а відповідно й інших мов та діалектів. І тоді виникла потреба у таких людях, які знають дві або більше мови. У зв'язку з тим, що міжплемінні, міжнаціональні, міжкультурні і міждержавні контакти і відмінності між мовами різних народів була певною перепоною для спілкування, потреба в перекладачах існує дуже давно, однак займатися перекладацьким ремеслом раніше могли люди і до появи офіційної перекладацької освіти. Для цього вони мали одночасно володіти тією чи іншою мірою як вихідною мовою, так і цільовою мовою, що що було не рідким явищем на територіях, з активними міжмовними контактами. Перші згадки про перекладачів зустрічаються в багатьох джерелах, які відносяться до давньої Русі, де вони іменуються товмачами.

У наш час розвинення технологій, в зв'язку з глибокою спеціалізацією тих чи інших галузей людської діяльності, спеціалізовані переклади можуть виконуватися людьми, які отримали спочатку спеціалізовану підготовку в рамках технічної, медичної або нефілологічної гуманітарної сфери зі знанням своєї області і термінів своєї галузі, а також іншої мови, а вже потім перекладацьку або більш широку лінгвістичну освіту.

Однак наскільки б добре перекладач не володів знаннями у своїй галузі перекладу, у наш час, як і тисячі років тому існують певні проблеми, при перекладі на ту чи іншу мову. Однією з таких проблем є безеквівалентна лексика. Для того щоб отримати найбільш повне і точне уявлення про понятті безеквівалентної лексики, звернемося до визначення

«Еквівалентність»

Еквівалентність

У теорії і практиці перекладу існують такі подібні поняття, як еквівалентність, адекватність і тотожність. У широкому плані еквівалентність розуміється як щось рівноцінне, рівнозначне чому–небудь, адекватність – як щось цілком рівне, а тотожність – як щось, що є повним збігом, схожістю з чим–небудь.

В.Н. Комісаров пропонує наступне визначення даного поняття: еквівалентність – це «максимально можлива лінгвістична близькість тексту перекладу до тексту оригіналу» [20, 93].

Під –, в теорії перекладу слід розуміти збереження рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально – комунікативної інформації, яка міститься як в оригіналі, так і в перекладі.

Проблема еквівалентності є одним з найважливіших питань в галузі перекладу. Це питання пошуку відповідників та аналогів на мові перекладу для вираження думки, закладеної у тексті на вихідній мові. Для цього перекладач має знати якомога більше типів еквівалентності. Найвідоміший вид – це лексична еквівалентність, яка являє собою зміну лексичної одиниці мови оригіналу на лексичну одиницю мови перекладу.

С. Влахов і С. Флорін вважають, що «еквівалент передбачає тотожність, тобто повне покриття між відповідними одиницями двох мов в плані змісту (семантика, конотація, фон) [6, 51].

Проте, існує багато інших типів еквівалентності, таких як граматична еквівалентність, прагматична еквівалентність і еквівалентність на текстовому рівні, які необхідні для логічної зв'язності тексту і побудови та збереження його структури.

Перший і найбільш конкретний тип еквівалентності, згаданий вище, є лексична еквівалентність.

За словами вченої Мони Бейкер, лексична еквівалентність відноситься до проблем, які виникають через відсутність еквівалентності на рівні слів.

Даний тип еквівалентності базується на розумінні лексичного значення слова або лексичної одиниці і дає можливість перекладачеві знайти більш підходящі аналоги в мові перекладу.

Порівнюючи лексичні одиниці наявні в різних мовах, можна знайти багато семантичних відмінностей щодо їх денотативного і прагматичного значення. Денотативні відмінності можуть бути викликані тим, що перекладачі по різному підходять до визначення певних виразів, по різному трактують абстрактність і кожен з них має свою, індивідуальну точку зору при описі реальності. Не зважаючи на це, найбільш суттєві відмінності можуть бути знайдені в області конотативного значення. Важливо розуміти різницю між літературною і нелітературною мовами, розрізняти загальний словниковий запас і терміни і враховувати особливості стилю того чи іншого тексту. Як згадано в книзі Д. Кніттлової, можна виділити три типи аналогів в області лексичної еквівалентності:

- абсолютна еквівалентність;
- часткова еквівалентність;
- безеквівалентність.

Усі ці типи еквівалентності можуть траплятися перекладачам в процесі перекладу. Деякі з них частіше, деякі не так часто зустрічаються, однак перекладач, для створення адекватного та якісного перекладу, абсолютно точно має знати про них і знати, як правильно використовувати їх в перекладі, щоб уникнути хибного тлумачення.

Еквівалентність на текстовому рівні пов'язана з обробкою тексту, його інформаційною структурою, узгодженістю і згуртованістю. Перекладач повинен чітко розрізняти нову (рема) і вже відому (тема) інформацію. Також його завдання полягає в тому, щоб не тільки передати, а й підкреслити зміст тексту оригіналу в тексті перекладу. При перекладі на українську мову, структура речення зазвичай така, що тема розташована на початку речення, а рема в кінці. В англійському ж реченні це не завжди так. Іноді англійське речення має таку ж саму структуру, що і речення в українській мові, але іноді

порядок слів може змінюватися.

Граматична еквівалентність є конкретнішою проблемою, ніж еквівалентність на текстовому рівні. Д. Кнітлова вважає, що варто поглянути на граматичну еквівалентність з двох точок зору:

- Морфологічна точка зору
- Синтаксична точка зору

Л.С. Бархударов розглядав поняття «еквівалентний» в сенсі «Несе ту ж саму інформацію», тобто має той же семантичний зміст, хоча і відрізняється за способами вираження цього змісту.

Завдання перекладача, на думку Л.С. Бархударова, полягає в тому, що, зрозумівши значення вихідного тексту, він повинен висловити те ж саме значення засобами іншої мови. Оскільки повна, абсолютна еквівалентність між текстом оригіналу і текстом перекладу неможлива, завдання перекладача – звести ці втрати до мінімуму.

Звідси Бархударов робить висновок про те, що «текст перекладу ніколи не може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту оригіналу» [2, 86].

Іншим аспектом, тісно пов'язаним з текстовою еквівалентністю, є прагматична еквівалентність. За словами Мони Бейкер, «Прагматика – це вивчення використовуваної мови. Це дослідження сенсу не в тому вигляді, в якому він створюється за допомогою лінгвістичної системи, а в тому, як передається цей сенс учасниками в комунікативній ситуації» [45, 18].

Це означає, що прагматична еквівалентність підкреслює цінність тексту, включаючи його культурні та емоційні конотації, а також прагматична еквівалентність більше стосується ставлення читача, ніж теоретичних питань.

Також існує так звана теорія неперекладності. Відповідно до цієї теорії переклад взагалі неможливий.

Думка про принципову неможливість перекладу отримала серйозне обґрунтування в роботах німецького філософа і лінгвіста Вільгельма фон Гумбольдта. Він стверджував, що мова це визначаючий засіб мислення і

осередок «духу народу» [9, 366]. Мова, за Гумбольдтом, є, з одного боку, – формою психологічних процесів свідомості, в якій відбивається світогляд і культура народу, з іншого боку, – формою передачі та зберігання інформації [9, 287].

Отже, після вивчення інформації з доступної літератури, можна зробити висновок про те, що абсолютна тотожність оригіналу не досяжна і навіть не бажана.

Але, в будь-якому випадку, найважливішим залишається те, що на будь-якому рівні еквівалентності переклад повинен забезпечувати міжмовну комунікацію, що дуже важливо для перекладу безеквівалентної лексики.

Тепер, коли ми вже з'ясували, що таке еквівалентність, які види еквівалентності бувають та як себе поводитися при роботі з еквівалентною лексикою, хотілося б перейти до безеквівалентної лексики. Далі ми будемо більш поглиблено вивчати проблеми і завдання, з якими буде стикатися перекладач у процесі перекладу безеквівалентної лексики у різних мовах.

Термін «безеквівалентна лексика» неправильно було б розуміти в сенсі «неможливості перекладання», адже відсутність у словниковому складі мови спеціального позначення для якого-небудь поняття у вигляді слова або стійкого словосполучення зовсім не означає неможливість висловити це поняття засобами цієї мови.

Термін «безеквівалентна лексика» зустрічається у багатьох авторів, які займаються проблемами мови і перекладу, таких, як: А.Д. Швейцер, В.Н. Комісаров Е.М., С. Влахов, С. Флорін, Е.М. Верещагін, Л.К. Латишев, Л.С. Бархударов, В.Г. Костомаров. Однак трактують вони цей термін по-різному.

В.Г. Костомаров та Є.М. Верещагін висловлюють свою думку з приводу безеквівалентної лексики так: «Як безеквівалентні слова, так і фоніві – не абсолютна категорія, а відносна. Говорити про те, чи можна певне слово назвати безеквівалентним, припустимо лише стосовно якоїсь мови. При цьому нерідко трапляється, що слово, яке є безеквівалентним

порівняно з лексикою мови Б, виявляється повністю еквівалентним у застосуванні до мови В. Це ж справедливо, якщо мати на увазі фонові слова» [4, 45]. Вони також сходяться на тому, що безеквівалентна та фонова лексики мають певні спільні риси, тому що ці класи «відрізняються від відповідних іншомовних слів, тому що відображають специфіку національної культури» [4, 45]. Вони часто вживають ці терміни один замість одного, не відокремлюючи поняття безеквівалентна та фонова лексика.

Л.С. Бархударов зазначає, що безеквівалентная лексика – це повна відсутність відповідності тієї чи іншої лексичної одиниці однієї мови в словниковому складі іншої мови [2, 93].

А.Д. Швейцер відносить до категорії безеквівалентної лексики «Лексичні одиниці, які служать для позначення культурних реалій, які не мають точних відповідників в іншій культурі » [44, 108].

Р.П. Зорівчак визначає безеквівалентну лексику, порівнюючи її з реаліями, що є, на її думку, «моно– і полісемантичними одиницями, основне лексичне значення яких уміщує традиційно закріплений комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови–сприймача» [15, 58]. Тобто вона розуміє поняття «безеквівалентна лексика» як значно ширше, ніж поняття «реалія». Звісно всі реалії входять в поле безеквівалентної лексики певної мови. Також до цієї лексики належить частина прислів'їв і приказок, окремі слова надзвичайно місткого семантичного наповнення, що пов'язані з відмінностями в сегментації довколишнього світу окремими мовними колективами, та інші випадки лексико–семантичної безеквівалентності.

Л.М. Дяченко також звертає увагу на спільність згаданих понять:

«Слова з такою наповненістю семантики національно–культурним змістом лінгвісти називають по–різному: безеквівалентними, реаліями, етнографізмами тощо. Ці слова є не що інше, як джерело знань про певний етнос: менталітет, звичаї, традиції, побут, надбання духовної культури народу. З одного боку, вони служать для позначення не наявних в інших

національних культурах предметів чи понять, із ними пов'язаних, з іншого – називають денотати, які були або є типовими, характерними, такими, що становлять невід'ємний атрибут духовної або матеріальної культури того чи іншого народу» [14, 9]. Дяченко звертає особливу увагу на те, що до безеквівалентної лексики відносяться слова, основне значення яких уміщує традиційно закріплений набір етнокультурної інформації, пов'язаної з історією, економікою, побутом, культурою країни. До фонових відносяться такі слова, лексичні фони яких містять своєрідні національно–культурні компоненти, що надають референту особливої предметно–кваліфікативної чи функціональної характеристики. Обидві групи національно маркованих слів позначають культурні, побутові, соціально–політичні реалії та поняття, не властиві етнокультурі та менталітету інших народів [23, 15].

У той же час, Бархударов відносить до безеквівалентної лексики «одиничні поняття» – імена власні, географічні назви, назви установ, організацій, газет тощо., які не мають постійних відповідників в лексиконі іншої мови: Раубічі, ВАТ «Мінскводстрой»; такі прізвища, як Guerin, Thorne, назви населених пунктів Quogue, Scituate і т.д [2, 183].

Однак є й такі слова з цієї групи, які мають постійні відповідності: John, London, Moscow, George, New–York, TheCrimea, Shakespeare, The Thames, Pushkin.

Важливо відзначити, що не завжди можна провести чітку межу між безеквівалентними іменами власними і тими, які мають в словнику іншої мови постійні відповідності. Те чи інше ім'я власне або географічне найменування, яке спочатку не мало еквівалента в іншій мові, може потім, неодноразово зустрічаючись на сторінках періодичного друку або художньої літератури, отримати таку відповідність, тобто стійкий еквівалент. Однак в цілому можна сказати, що до числа безеквівалентної лексики відносяться власні імена і назви, маловідомі для носіїв іншої мови.

М.П. Кочерган вважає терміни «безеквівалентність» та «лакуна» спільними. Зокрема, про це він каже так: «У науковій літературі терміни

безеквівалентна лексика і лакуни часто вживаються як синонімічні і трактуються як слова, що відсутні в певній мові» [22, 42].

За словами Л.С.Бархударова, «лакуни» – це лексичні одиниці однієї з мов, які з яких–небудь причин не мають відповідностей в лексичному складі іншого [2, 94–95].

Сам термін лакуна позначає пробіл або пропуск. Якщо говорити про семантичні лакуни, то мається на увазі відсутність в мові перекладу, певного конкретного поняття, що позначається в мові оригіналу даної лексичної одиницею. Але слід пам'ятати, що не йдеться про неможливість вираження цього поняття засобами мови перекладу, а тільки лише про відсутність в мові перекладу одиниці того ж рівня для позначення цього поняття. Саме існування таких лакун в визначених парах мов, наочно показує нам розбіжність картин світу в різних мовах.

А.В. Фєдоров розуміє під терміном безеквівалентності повну неможливість знайти який–небудь відповідник слову у мові оригіналу на мові перекладу [41, 416].

Дане явище, як зазначає автор, виникає тоді, коли слово оригіналу позначає тільки місцеве явище, для якого не існує відповідності в мові іншого народу. На думку автора, великих труднощів для перекладача представляє не відсутність еквівалента в одній з мов, а розбіжність змістів емоціонального забарвлення того чи іншого слова.

С. Флорин та С. Влахов зокрема, з приводу того, що собою представляє термін безеквівалентна лексика висловлюються так: «трапляється в багатьох авторів, які трактують його по–різному: як синонім «реалії», дещо ширше – як слова, відсутні в іншій культурі та в іншій мові, дещо вужче– як слова, характерні для нашої дійсності, і, нарешті, просто як неперекладні на іншу мову слова» [6, 41]. Отже вони все–таки відокремлюють термін «безеквівалентна лексика» від терміну «реалії», але вважають, що реалії входять в межі безеквівалентної лексики, як самотійна група слів. У цьому їх думка певною мірою збігається з думкою Р.П. Зорівчак.

Л.С.Бархударов дає таке визначення поняттю «реалії» – слова, що позначають предмети, поняття і ситуації, яких не існує в практичному досвіді людей, розмовляють іншою мовою, наприклад:

а) страви національної кухні: *muffin* – здоба, кекс, борщ – *borsch*,
toffee – іриска.

б) види народного одягу і взуття, танців: *sarafan*, вишиванка,
pop-goes-the weasel (англ. танець)

с) види усної народної творчості: *chastushka* – частушка, *limerick* – лимерик, жартівливий вірш з п'яти рядків, де дві перші римується з останньої.

д) слова і стійкі словосполучення, що позначають характерні тільки для даної країни, політичні установи і суспільні явища: *Agitpunkt*, *primaries* – первинні вибори, *caucus* – збори комітету політичної партії для вироблення планів і рішень, *purist* – пурист, борець за чистоту моралі, прихильник очищення літературної мови [2, 113].

Категорія реалій непроста і неоднозначна, вона вимагає особливого підходу при їх класифікації та перекладі. У реаліях найбільш наочно проявляється близькість між мовою і культурою: поява нових реалій в матеріальному і духовному житті і культурі суспільства веде до виникнення відповідних слів у мові. Відмінними ознаками реалій вважаються національна і історична забарвленість, а також зв'язок переважно з художньою літературою.

В свою чергу Т.А. Космеда вважає, що потрібно з'ясувати, як співвідносяться поняття безеквівалентна лексика, етнографізм та екзотизм. Етнографізм, здебільшого, не належить до запозиченої лексики. Цей термін вживається для позначення явищ культури, традицій народу, предметів побуту та ін. лише щодо тієї мови, у якій вони є первинними [21, 61].

А.О. Іванов писав, що під безеквівалентною лексикою він розуміє лексичні одиниці вихідної мови, які не мають в словниковому складі мови,

що перекладається еквівалентів, тобто одиниць, за допомогою яких можна передати на аналогічному рівні вирази усі релевантні в межах даного контексту компоненти значення [16, 198].

Це передбачає, що в словниковому складі мови, що перекладається відсутня одиниця аналогічного рівня, а не просто словникова стаття в двомовному словнику, права частина якої може бути представлена і у вигляді описового перекладу, який, однак, не завжди може бути використаний в тексті перекладу без додаткових трансформацій.

При цьому А.О. Іванов підкреслює, що не можна прирівнювати безеквівалентної лексики до неперекладного, так як неперекладне в безеквівалентної лексичної одиниці це тільки окремі непередані на аналогічному рівні елементи значення, але не сама лексична одиниця [16, 200]. Звідси ми робимо висновок, що характерною рисою безеквівалентних слів є їх не перекладається на інші мови за допомогою постійного відповідності, їх не співвіднесеність з деяким словом іншої мови. Але це зовсім не означає того, що вони зовсім не перекладаються.

Специфіка безеквівалентної лексики полягає в її:

1) семантиці. У структурі лексичного значення безеквівалентних одиниць завжди є «національне» – сема (етнічне, фольклорне, символічне);

2) конотації. Семантика безеквівалентної лексеми поширюється на контекст (сміслові оточення) цієї одиниці в тканині тексту та весь зміст твору. Безеквівалентна лексика сприяє створенню етнічної картини світу;

3) функціонуванні. В ієрархії змісту тексту безеквівалентна лексика виконує головну функцію;

4) іншомовних лексичних відповідниках. Поява безеквівалентної лексики у тексті нашо́вхує читача на розуміння етнокультурної приналежності твору. Наявність іншомовної безеквівалентної лексики у тексті створює специфічні умови для сприйняття змісту тексту читачем. Текст починає функціонувати, як феномен на межі двох культур.

Під час перекладу, інколи, виникає проблема пов'язана з безеквівалентною лексикою. В таких випадках перекладач не може використовувати різні засоби перекладу, щоб досягти повної або часткової еквівалентності. За словами Мони Бейкер, існує багато видів безеквівалентної лексики через вплив певних факторів. Це можуть бути лінгвістичні фактори, такі як словосполучення та ідіоми, або екстралінгвістичні, пов'язані з проблемами погоджування слів та ідей. Тому Бейкер класифікує безеквівалентну лексику на рівні слова, та вище рівня слова. Вона також пропонує декілька стратегій, які можуть допомогти перекладачам у вирішенні проблеми перекладу безеквівалентної лексики [45, 18].

Безеквівалентна лексика на рівні слів. Спочатку важливо розрізнити безеквівалентну лексику на рівні слів та вище рівня слів. Тож Мона Бейкер вважає, що перекладач має справу з безеквівалентною лексикою вище рівня слова, у більшості випадків коли у перекладі присутні стійкі словосполучення, ідіоми та стійкі вирази. При цьому безеквівалентна лексика на рівні слова означає, що перекладач не може знайти відповідний еквівалент на мові перекладу для слова, яке присутнє в тексті на мові оригіналу. Існує дуже багато різних типів безеквівалентної лексики, які потребують використання різних методів при перекладі.

Розглянемо найбільш поширені випадки безеквівалентної лексики на рівні слів, які були описані в книзі М. Бейкер на прикладі рисунку 1.1: [45, 16]

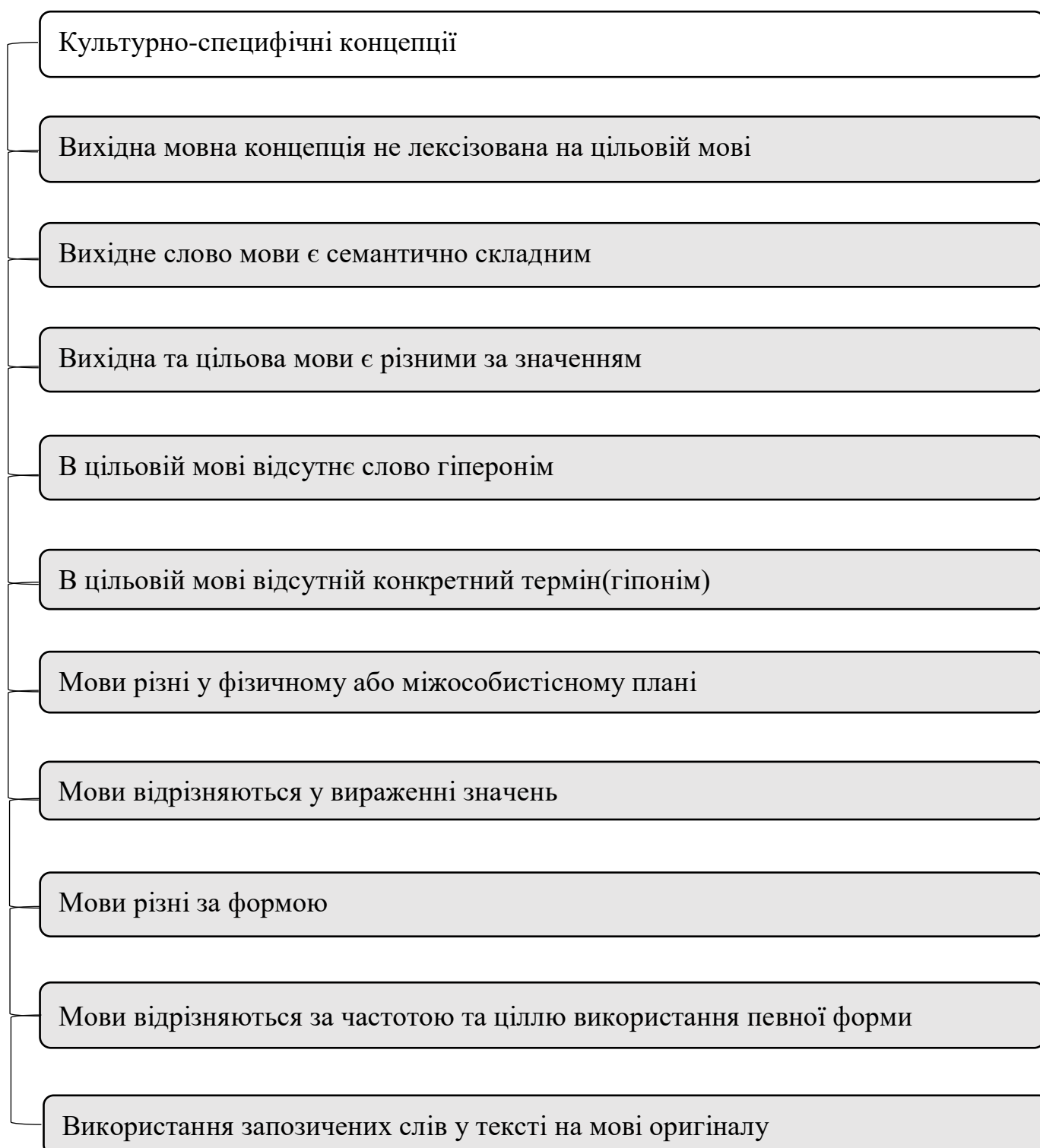

Рис. 1.1. Найбільш поширені випадки безеквівалентної лексики на рівні слів

Основні стратегії при перекладі. Коли перекладач стикається з проблемою перекладу безеквівалентної лексики, він має вирішити, як домогтися того, щоб зберегти значення та функцію перекладеного виразу. Для досягнення цієї мети існують перекладацькі стратегії, які можна

застосувати під час виконання перекладу. Однак не кожна перекладацька стратегія є доречною для вирішення проблем, які виникають при перекладі безеквівалентної лексики. Приклади перекладацьких стратегій, які можуть бути застосовані під час роботи з безеквівалентною лексикою, які наводить в своїй праці Кнітлова, можна побачити на рисунку 1.2:

Рис. 1.2 Приклади перекладацьких стратегій

Стратегії, які використовуються професійними перекладачами. Перекладач повинен використовувати свій власний досвід і уяву, під час перекладу текст. Проте, в процесі перекладу зазвичай корисно дотримуватися деяких певних стратегій перекладу, які вже використовувалися і отже, перевірені іншими, більш досвідченими перекладачами. У наступних підрозділах буде більш детально розглянуто стратегії, які використовують професіональні перекладачі під час своєї роботи.

Переклад за допомогою більш узагальненого слова. За словами Мони Бейкер, цей тип перекладацьких стратегій є одним з найбільш поширених і може використовуватися для вирішення завдань з більшістю типів безеквівалентної лексики в більшості мов, особливо в полі пропозиційного

значення. Використовується більш загальне слово (слово гіперонім) в перекладі, яке має менш конкретне значення, ніж слово, яке використовується в тексті оригіналу. Функція гіперонімів полягає в тому, щоб подолати нестачу значень у мові перекладу [45, 18].

Переклад більш нейтрально–забарвленим словом. Другий тип перекладацької стратегії, який зазвичай використовується більш досвідченими перекладачами – це переклад більш нейтрально–забарвленим словом. Цей тип стратегії полягає в тому, щоб використовувати для перекладу більш нейтрально – забарвлене слово на мові перекладу. Ця стратегія зазвичай використовується за для уникнення плутанини та збентеження, яке могло б відбутися через використання більш емоційно–забарвленого слова у мові оригіналу.

Переклад за допомогою культурної заміни. Суть цієї стратегії полягає в тому, що культурно–специфічний вираз на мові оригіналу замінюється виразом на мові перекладу. Такий вираз швидше за все, буде адекватно сприйматися цільовим читачем, незважаючи на те, що цей вираз не має такого ж пропозиціонального значення як у мові оригіналу. Мона Бейкер вбачає найбільшу перевагу цієї стратегії в можливості дати читачеві концепцію, з якою він / вона може легко ідентифікувати себе.

Переклад з використанням запозиченого слова. Це ще одна стратегія, пов'язана з культурно–специфічним контекстом. Запозичене слово супроводжується поясненням на мові перекладу. Після того, як читач отримав пояснення запозиченого слова, це слово, в подальшому, можна використовувати самостійно, без пояснень, оскільки читач вже розуміє значення слова. Пояснення запозиченого слова зазвичай ґрунтується на використанні більш загального слова (гіпероніма).

Переклад за допомогою перефразування. Іншим типом стратегії, яка є прийнятною для боротьби з безеквівалентною лексикою, є переклад за допомогою парефразування. За словами Мони Бейкер, цю стратегію можна розділити на дві частини в залежності від слова, використаного при

перекладування:

- Переклад за допомогою перекладування з використанням пов'язаного слова.
- Переклад за допомогою перекладування з використанням незв'язаного слова.

Переклад за допомогою перекладування з використанням пов'язаного слова є стратегією, яка використовується, коли концепція вихідного тексту лексикалізується на цільову мову по-різному в його формі або коли частота, з якою конкретний вияв використовується в вихідній мові, вище, ніж зазвичай. З іншого боку, переклад за допомогою перекладування з використанням непов'язаного слова має тенденцію використовуватися, коли вираз мовою оригіналу взагалі не лексизовано. Замість пов'язаних слів може бути використано модифіковане слово, або перекладування може базуватися на розкритті значення оригінального виразу.

Переклад за допомогою перекладування, як свого роду перекладацька стратегія, трохи суперечливий. Звичайно, у нього є свої переваги і недоліки. Однак у порівнянні з іншими стратегіями його недоліки досить серйозні.

За словами Мони Бейкер, найбільша перевага цієї стратегії полягає в досягненні високого рівня точності у визначенні пропозиціонального значення. Тим не менш, є великий недолік, який полягає в тому, що перекладований елемент не має статусу лексичної одиниці. Це означає, що він не може передати виразний, викликаний або інший асоціативний сенс, тому що ці типи значення пов'язані тільки зі стійкими лексичними одиницями, які підтримуються їх історією повторення в конкретному контексті. Ще один великий недолік – цей перекладований елемент абсолютно непрактичний, тому що він заповнює лексичну одиницю додатковим поясненням, яке складається з декількох додаткових одиниць.

Переклад за допомогою опущення безеквівалентної лексеми. Остання стратегія, викладена в книзі Бейкер, – це переклад за допомогою опущення. Як видно з назви, ця стратегія базується на еліпсах (пропуски слова або

лексичної одиниці).

За словами Бейкер, ця стратегія зовсім не є шкідливою, тому перекладати слово або вираз може бути іноді корисно, особливо якщо значення конкретного вираження не є життєво важливим для подальшого розвитку і розуміння тексту. Вона пояснює, що немає необхідності заважати читачеві неадекватно довгим поясненням, а краще просто опустити (викинути) переклад слова [45, 23].

Вищезгадане твердження може бути корисним, однак важливо чітко розрізняти вирази які можуть бути опущені, а які важливо зберегти в тексті для його розуміння та адекватного сприйняття читачем.

1.2 Засоби передачі безеквівалентної лексики

Переклад безеквівалентної лексики є дуже складним завданням для перекладача і вимагає від нього вирішення певних труднощів, які виникають під час перекладу.

Основною метою перекладача є забезпечення комунікації між людьми, незалежно від того, проходить ця комунікація в письмовій чи усній формі. Перекладач повинен передати повідомлення реципієнту таким чином, щоб реципієнт зміг зрозуміти це повідомлення. Важливо використовувати такі засоби, які будуть передавати повідомлення у мові перекладу так само, як воно було спочатку написано у мові оригіналу. Якщо ж не дотримуватися цього правила, значення повідомлення може бути змінено, і реципієнт не зрозуміє мети повідомлення. Це може призвести до непорозуміння, викликаного неправильним тлумаченням повідомлення.

Як говорить Д. Кніттлова, головна мета перекладача – подолати бар'єри між різними культурами. Для досягнення цієї мети перекладач зазвичай використовує теорію перекладу, яка являє собою комплекс перекладацьких підходів і відгалужень і зв'язків між ними, включаючи контекст даного тексту або висловлювання [47, 127].

Крім того, перекладач має бути знайомий з трьома основними факторами; вихідна мова, мова перекладу і прагматичний зміст. Тобто вихідна мова належить до мови, на якій текст був спочатку написаний, а мова перекладу є терміном, який використовується для мови, на яку текст переведено. Прагматичний зміст визначає більш широкий контекст мови оригінального тексту, включаючи його історичні, культурні та місцеві особливості і незвичайний стиль тексту.

Переклад – це контакт між двома різними мовами, а також між двома різними культурами. Вираз на одній мові не завжди має однакове значення і однакові культурні конотації на іншій мові. Це може стати причиною багатьох проблем для перекладача, який повинен подолати ці бар'єри і передати повідомлення в відповідний спосіб для реципієнта.

Відповідно до книги Ж. Мунену, контакт між двома мовами відбувається, коли одні й ті самі люди використовують ці мови по черзі [30, 21]. З іншого боку, коли людина використовує обидві мови, ми можемо говорити про двомовність. В цьому випадку можуть виникнути деякі розбіжності зі стандартами, типовими для цих двох мов. Ці розбіжності зазвичай пояснюються тим фактом, що на мовця часто впливає більше однієї мови, зазвичай рідна, ніж іноземна, і тоді мовець переносить структури, характерні для його рідної мови в іноземну мову, що не завжди є гарним і прийнятним засобом перекладу. Це призводить до великої кількості помилок та непорозумінь при перекладі.

Щоб уникнути згаданої вище плутанини в перекладі, ефективно використовувати деякі принципи перекладу, які вже були перевірені іншими перекладачами буде достатньо. Існують основні перекладацькі принципи і стратегії, які можуть бути застосовані до більшості типових задач, з якими стикається перекладач в процесі перекладу. Звичайно, принципи перекладу не були однаковими весь час. З самого початку багато підходів і стратегій, пов'язаних з перекладом, змінилися, і перекладацькі принципи досі розвиваються. Протягом багатьох років основною проблемою перекладу

було і залишається питання еквівалентності. Найбільш важливим був переклад інформації з мови оригіналу на мову перекладу незалежно від граматичних відмінностей. На сьогодні ж основний принцип перекладу полягає в функціональному підході і функціональній еквівалентності. Не стільки важливо використовувати одні й ті ж лінгвістичні засоби, скільки важливо зробити так, щоб вони виконували свої функції. Тому лінгвістичні засоби повинні мати одне і теж денотативне (сфокусоване на фактичності), конотативне (сфокусоване на утриманні) і прагматичне (емпіричне) значення.

До теперішнього часу переклади загалом розглядалися і оцінювалися як кінцевий продукт, але сьогодні все більше уваги приділяється процесу перекладу, в результаті виконання якого виходить кінцевий продукт. Теорія перекладу в даний час загалом зосереджена на культурному, історичному та місцевому контексті, ставлення автора до аудиторії, виді тексту і його функції. Тоді перекладач зосереджується на деталях, таких як граматична структура і лексичне значення окремих фраз.

У перекладі важливий не тільки кінцевий результат у вигляді перекладеного тексту, а й процес, що складається з декількох етапів, що ведуть до результату. Ці кроки в основному засновані на підходах до перекладу, які також пов'язані з принципами перекладу і стратегіями. Більш того, результат цілком залежить від цих кроків. Якщо їх буде правильно виконано, результат також буде задовільним. Однак, якщо перекладач вважає за краще зосередитися на результаті замість того, щоб зосередитися на процесі, остаточний переклад може втратити своє первісне призначення. За словами І. Леві, можна узагальнити процес перекладу на три кроки: розуміння, інтерпретація і переклад оригінального тексту на цільову мову [48, 215].

Важливим кроком у досягненні якісного перекладу є розуміння тексту оригіналу. Без ідеального розуміння тексту, перекладач дуже часто допускає багато помилок, заснованих на відмінностях у культурі і відмінностях, пов'язаних з різним ставленням до певного виразу, в результаті чого переклад

може втратити своє первісне значення.

За словами Д. Кніттлової, недостатньо розуміти слова і структури в тексті оригіналу. Перекладач повинен розуміти мету тексту і його культурне походження. У разі перекладу технічних текстів інтерпретувати їх набагато простіше через наявність термінів і набору виразів, які зазвичай мають відповідний еквівалент. Тим не менш, при перекладі більшості звичайних текстів, найбільш важливою є його комунікативна функція, особливо коли мова йде про художні перекладачі [47, 94].

Цю ідею також доповнює Іржі Леві, який стверджує: «Хороший перекладач повинен бути хорошим читачем» [48, 151].

Процес розуміння мети тексту можна розділити на кілька етапів. Перший крок – зрозуміти текст філологічно. Це не вимагає особливого таланту; це просто питання професійної підготовки та досвіду роботи з конкретною мовою. Другим кроком є розуміння емоційного колориту тексту і правильна інтерпретація цього самого колориту. І останній, найскладніший крок – зрозуміти мету автора. Це стосується, наприклад, персонажів, їхніх стосунків та місцезнаходження історії. В цьому процесі необхідно задіяти уяву перекладача.

Другим етапом процесу перекладу є інтерпретація вихідного тексту, що є не менш важливим кроком, ніж перший, згаданий вище.

Відповідно до книги, написаної Іржі Леві, недостатньо передати текст мовою оригіналу на мову перекладу граматично. Перекладач повинен розуміти вихідний текст, щоб він міг перекласти його на мову перекладу з урахуванням мети тексту. Часто буває, що мова перекладу має інші прагматичні і стилістичні прийоми, ніж оригінал. У зв'язку з цим перекладач повинен звернути увагу на конкретний вираз і обрати правильний еквівалент [48, 67].

Останнім етапом процесу перекладу, який був викладений в книзі І. Леві, є переклад тексту на мову перекладу.

Як вже було сказано, необхідно перекласти текст з мови оригіналу на

мову перекладу з урахуванням його мети. Що зазвичай викликає труднощі, так це різниця між двома конкретними мовами. Найбільша проблема полягає в тому, що мовні прийоми двох мов не є семантично еквівалентними. Тому перекладач повинен знайти відповідний вираз на мові перекладу. Для цього йому / їй необхідно використовувати не тільки стилістичні прийоми, але і свою уяву і досвід.

Під час перекладу найчастіше видозмінюється не тільки безеквівалентна лексема, а й усе речення, що її оточує. Це зумовлено кількома факторами: особливостями синтаксичної будови речення у мові перекладу, нормами сполучуваності слів у цільовій мові і контекстом, який є одним із найважливіших засобів перекладу, тому що він частіше за все уточнює значення тієї чи іншої реалії. В одному випадку перекладач має додавати деякі слова, щоб було легше зрозуміти зміст тексту, в іншому – перекладач може опустити одне чи декілька слів для розуміння значення реалії.

Для передачі слів, які не мають безпосередніх лексичних відповідників в цільовій мові, існує ряд спеціальних прийомів перекладу. Важливо вміти вибрати правильний прийом, що буде найбільш вдалим для перекладу тексту.

Особливі складнощі у перекладачів викликає переклад художніх творів. Так, художній вид перекладу має свої особливості:

1. Відсутність дослівності
2. Переклад художніх тропів
3. Дотримання стилю і культури

Результат перекладу художнього тексту можна вважати вдалим тоді, коли перекладачу вдається передати всю насиченість змістовної та емоційно – експресивної цінності оригіналу, а також викликати у читача той же комунікативний ефект, який закладений в оригіналі. Але часто перекладач стикається з великою кількістю проблем, які потрібно вирішити і які заважають домогтися належного результату.

Однією з таких проблем є переклад безеквівалентної лексики. Чудожні

тексти, здебільшого, складаються з такої безеквівалентної лексики як реалії. Під час перекладу, реалії створюють особливі труднощі, тому що вони є абсолютно звичними для вихідної мови, але не для цільової мови.

Поняття «переклад реалій» є відносно умовним, оскільки реалії, як правило, не перекладається, але в контексті вони всё ж передаються, оскільки, будь-яка лексична одиниця може бути переведена на іншу мову, хоча б описово. Основні труднощі при передачі реалій – це:

1) реалії найчастіше не мають еквівалента в мові перекладу, через відсутність у носіїв цієї мови відсутній предмет або явище, що позначається цієї реалією;

2) необхідність передати не лише саме поняття, але й національне та історичне забарвлення певної реалії [6, 47].

Перекладати реалії необхідно так, щоб читач на мові перекладу не відчував проблем з розумінням тексту, і в той самий час відчував місцевий або національний колорит, для передачі якого автор в оригіналі і використовував певну реалію. Найбільш вдалим можна вважати такий переклад реалії на мову перекладу, при якому перекладач не використовує будь-які особливі засоби для її осмислення та передачі, але в той же час, читач має змогу повністю зрозуміти прочитане. Існують певні реалії, наприклад регіональні, а також багато інтернаціональних слів, які взагалі не треба пояснювати: віскі, лев, консенсус і т.д. Також, в деяких випадках, перекладач цілком може сподіватися на те, що сенс буде зрозумілий з контексту. Однак часто трапляється так, що перекладач не пояснює значення реалій, переоцінюючи фонові знання читача чи сподіваючись на те, що читач сам знайде значення того чи іншого слова в інтернеті чи словнику. Іноді реалія може бути замінена її нейтральним синонімом, що існує в мові оригіналу. Але такий переклад не можна вважати вдалим в тому випадку, якщо автор тексту на мові оригіналу відводив цій реалії особливе місце в творі або підкреслював її значення.

Також, складність при перекладі можуть викликати імена власні, якщо

автор приділяє особливу увагу цій реалії або коли важлива внутрішня форма чи значення. Сюди можна віднести клички і прізвиська, які найчастіше досить складно передати. В такому випадку перекладачеві необхідно прийняти перекладацьке рішення переводити або транскрибувати те чи інше слово.

З вищесказаного ясно, що робота перекладача дуже складна і вимагає від нього максимум концентрації, вмінь та знань. Перекладач повинен вміти розпізнавати елементи безеквівалентної лексики і перекладати їх так, щоб вони були зрозумілими для читача в культурі мови перекладу. Для цього необхідно точно знати, що дане слово позначає і яка фонова інформація за ним стоїть. Може виникнути багато труднощів і недоліків у процесі перекладу. Однак перекладач повинен знати, як подолати ці труднощі. Щоб вирішити ці завдання перекладач може застосовувати традиційні методи, які використовуються при перекладі. Деякі з них, які наводить Д. Кнітлова, можна побачити на рисунку 1.3: [47, 163]

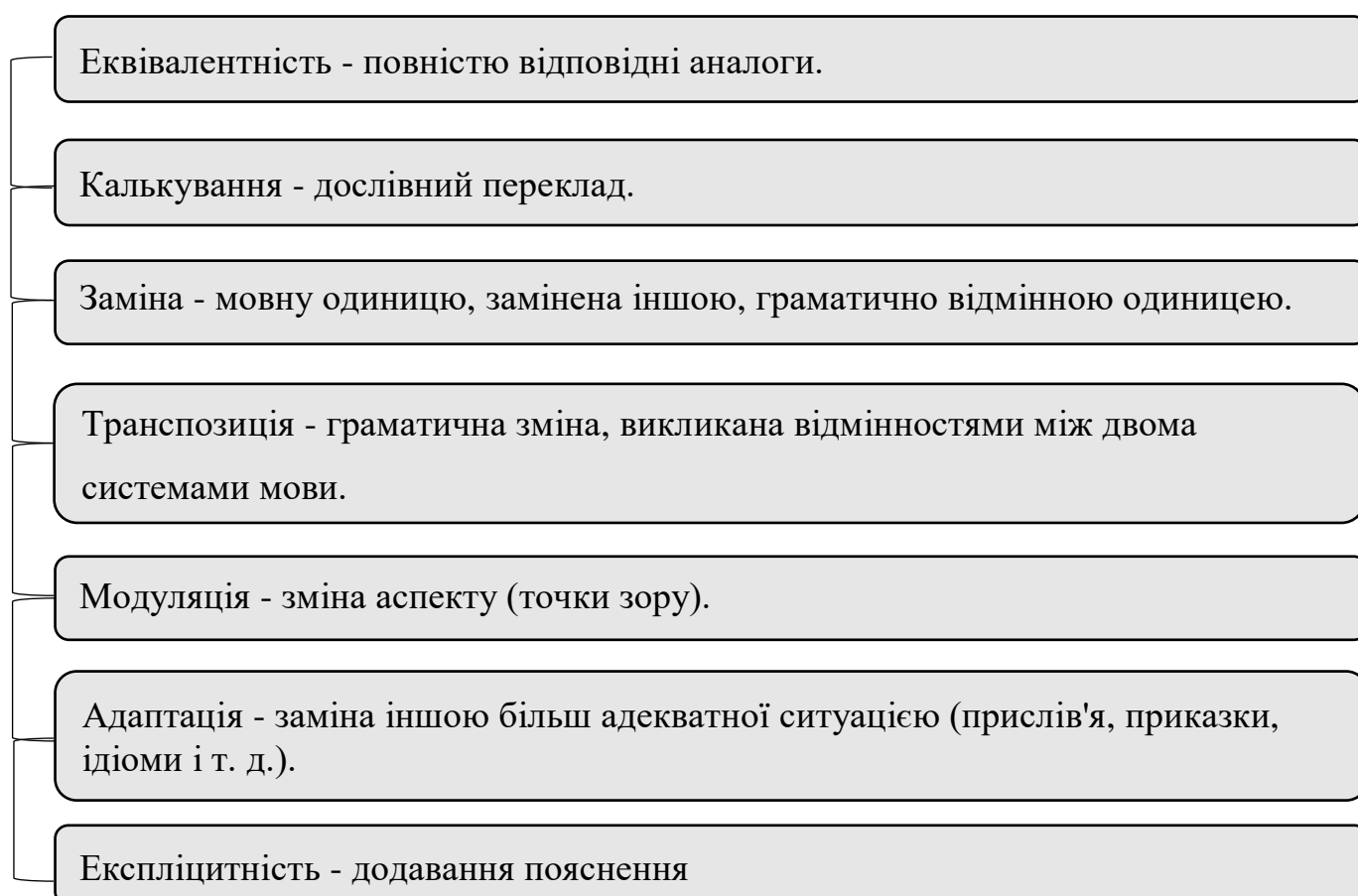

Рис. 1.3 Методи перекладу

Прийоми перестановки характеризуються зміною порядку слів у реченні. Сутність трансформацій перестановки (її ще називають пермутацією) полягає в тому, що при перекладі лексичні елементи змінюють свої місця у реченні, тобто, змінюють позицію на протилежну. Як правило, це має місце у випадку перекладу словосполучень або фраз.

Відомо, що в англійській мові найчастіше використовується прямий порядок слів, в українській мові порядок слів у реченні відносно вільний, що дає можливість перекладачу використовувати засіб перестановок. Перекладачу слід зважати на лексико–граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико–семантичні розходження між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматиною, то дуже часто внаслідок трансформацій одночасно відбуваються лексичні та граматичні зміни.

Приєм, який носить назва калькування, полягає в заміні складових частин–морфем або слів даної лексики їх прямими лексичними відповідниками в мові перекладу.

Так як при калькуванні існує небезпека появи в перекладі буквализму, до цього способу перекладу слід вдаватися тільки тоді, коли в іншій мові дійсно відсутнє відповідне слово або вираз, а також якщо отримана калька не порушує сполучуваності слів в мові перекладу. Кальки часто можуть супроводжуватися вступним лексичним оборотом.

Так само як транскрипція і транслітерація, метод калькування не завжди розкриває читачеві, незнайомому з мовою оригіналу, значення перекладеного слова або сталого виразу. Це відбувається тому, що складні складені слова і стійкі словосполучення, для перекладу яких калькування використовується найчастіше, часто мають значення, нерівне сумі значень їх компонентів, а так як при калькуванні використовуються еквіваленти саме цих компонентів, значення всього лексичного образу в цілому може залишитися нерозкритим. Так, непідготовленому читачеві буде дуже складно

зрозуміти зміст деяких слів без розгорнутих пояснень.

Але на відміну від транскрипції, калькування НЕ вважається механічною операцією перенесення вихідної форми в мову перекладу. Часто доводиться вдаватися до деяких трансформацій. Найчастіше це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів в словосполученні, афіксів або порядку слів.

Прийом упущення характеризується упущенням деяких елементів. Але потрібно пам'ятати, що перекладач ні в якому разі не може брати і відкидати смислові елементи, якщо тільки вони не є зайвими або не повторюються декілька разів певним чином. При перекладі найчастіше підлягають опущенню слова, які є семантично зайвими, а використання таких слів у перекладі становить собою порушення мовних норм. Інколи упущення при перекладі викликані відмінностями у структурі англійського та українського речень. Часто вилучаються присвійні займенники, які в українській мові є зайвими. Одним із найбільш яскравих прикладів зайвості є властиве англійській мові використання парних синонімів – паралельно вживаних слів, однакових або близьких за значенням. На відміну від англійської мови українській мові це не властиво, тому у таких випадках при перекладі необхідно вдаватися до опущень. Одна з причин використання цього прийому – це тенденція англійської мови до використання в описах числівників. У тих випадках, коли використання таких конструкцій не вмотивовано, необхідно використовувати опущення. Використання прийому опущення вимагає досить високої компетенції і розуміння тексту, оскільки необхідно пам'ятати, що це не «шпаринка» для пропуску складних місць у перекладі.

Описовий переклад. За словами Л.С. Бархударова, цей спосіб передачі безеквівалентної лексики полягає в розкритті значення лексичної одиниці мови оригіналу за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають істотні ознаки явища, позначуваного даною лексичною одиницею, за допомогою її дефініції (визначення) на мові перекладу [2, 132].

Крім явних переваг (зрозумілості даного явища), описовий спосіб перекладу має і свої недоліки, головним з яких є те, що перекладач має використовувати забагато зайвих слів, тим самим перевантажуючи художній текст. Часто при перекладі безеквівалентної лексики вдаються до поєднання відразу двох прийомів – транслітерації або калькування і описового перекладу, виконуючи його в коментарях або виносках. Цей спосіб є найбільш вдалим, тому що роз'яснивши одного разу значення певної лексичної одиниці, перекладач надалі використовує транслітерацію або кальку, значення якої читач вже розуміє.

Прийом заміни: суть полягає в заміні однієї граматичної одиниці в цільовій мові іншою, з інакшим граматичним значенням. При роботі з текстом перекладачеві досить часто доводиться зустрічатися з випадками, коли для того щоб коректно передати той чи інший образ або фразу в перекладі, їх потрібно повністю змінити. Використовувати контекстуальну заміну при перекладі доводиться у тих випадках, коли умови контексту не дозволяють використовувати словникові відповідники. Це відбувається тому, що або в мові перекладу немає необхідного словникового відповідника, або з певних причин у перекладі не можна використовувати значення, наявне в оригіналі. І тому інколи необхідно перебудувати весь контекст.

Інколи особливості сполучуваності слів в українській мові не дозволяють виконувати і залишати без змін дослівний переклад. Не завжди можна передати англійський іменник українським іменником, а прикметник – прикметником, тобто необхідна заміна частин мови. Інколи відповідний іменник в українській мові є, але його не можна використати у зв'язку з різним обсягом значень англійського і українського слова в даному контексті, і доводиться вдаватися до заміни частин мови.

З явищем багатозначності англійських слів перекладачеві доводиться стикатися на кожному кроці при перекладі. Але поряд зі словами, які мають декілька окремих, часткових значень, є й такі, які мають одне недиференційоване значення, яке при перекладі розпадається на ряд

часткових.

Особливо поширені дані слова в області абстрактних понять. Такі слова, як *mind, spirit, attitude* і цілий ряд їм подібних не мають в українській мові таких же загальних недиференційованих відповідників, і перекладачеві доводиться вибирати одне із часткових значень там, де автор англійського тексту, не задумуючись, користується одним і тим же поняттям.

Щоб побачити, наскільки велика кількість близьких значень пересікаються в англійських абстрактних словах–поняттях і наскільки відповідальним і складним є завдання перекладача при їхній диференціації, достатньо проаналізувати основні значення слова–поняття *feeling*:

- 1) відчуття, почуття, чуття; усвідомлення;
- 2) чутливість;
- 3) емоція, почуття;
- 4) звич. почуття, переживання;
- 5) співчуття, симпатія; доброта;
- 6) хвилювання, збудження;
- 7) думка, враження; сприйняття; розуміння (мистецтва тощо);
- 8) емоційна атмосфера; настрої;
- 9) передчуття.

У той же час, при перекладі з англійської мови на українську зворотне явище спостерігається набагато рідше: заміна конкретного, видового поняття більш абстрактним, родовим. Деколи це потрібно, щоб підтримати логіку побудови думки. Іноді причиною використання еквіваленту з більш загальним значенням може бути стилістична потреба, а конкретна назва може бути нейтрально виражена родовим поняттям. Слід зауважити, що оскільки застосування засобу генералізації під час перекладу може призводити до певної втрати точності інформації, тому використовувати її слід дуже обережно, у тих випадках, коли вживання у перекладі словникового відповідника, що перекладається, може призвести до порушення граматичних або стилістичних норм мови перекладу.

Різновид контекстуальних замінів, такий як логічний розвиток понять при перекладі, полягає в тому, що при відсутності або непридатності українського слова–поняття використовується інше, тісно зв'язане з ним поняття, що логічно витікає з нього. *Time's up, Joe.* – говорить лондонський службовець товаришеві в барі під час обідньої перерви, і перекладач абсолютно правильно уникає прямого відповідника: *Наш час закінчився* або *Перерва закінчилася*, оскільки ці вирази, особливо перший, недостатньо розмовні. В такому випадку найкращім варіантом перекладу буде: *Час йти, Джо.* По–суті, ми тут маємо справу із заміною явища його причиною або наслідком.

Також одним з різновидів «заміни» є антонімічний переклад. Прийом антонімічного перекладу полягає у передачі поняття протилежним значенням, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Антонімічний переклад часто буває якщо не єдиним, то найбільш зручним прийомом передачі смістовного та стилістичного значення багатьох виразів. Антонімічний переклад у більшості випадків є одним із можливих варіантів, інколи він є явно найкращим, а деколи і єдиним. Коли англійське слово або вираз, що передається прийомом антонімічного перекладу, вжите в оригіналі у заперечній формі, то переклад буде мати стверджувальну форму. Особливо важливо вміти застосувати прийом антонімічного перекладу у тих випадках, коли в українській мові немає точного словникового відповідника англійському слову і коли з міркувань стилістичного характеру буде не доречним вдаватися до описового перекладу.

Цей перелік методів, які використовуються в перекладі, є лише коротким оглядом. Є ще багато методів і стратегій, які можна застосовувати при перекладі.

1.3 Безеквівалентна лексика у художніх творах британських авторів

У даному розділі буде розглянуто деякі приклади використання і перекладу безеквівалентної лексики у художніх творах з англійської мови на українську.

Кількість безеквівалентної лексики у тексті залежить від часу коли він був написаний, власне змісту твору, стилю автора та багато інших факторів.

В. С. Виноградов у своїй роботі «Введение в переводоведение» виділив шість основних функціонально–стильових типів тексту [5, 8–9].:

1. розмовні тексти;
2. офіційно–ділові тексти;
3. суспільно–інформативні тексти;
4. наукові тексти;
5. художні тексти;
6. релігійні твори.

Згідно В. С. Виноградову у художніх текстів існують дві взаємопов'язані текстоутворюючі функції: впливу і естетики. Він зазначив, що «в литературе воплощается не только и не столько рациональное, сколько художественное и эстетическое познание действительности» [5, 9]. Це означає, що чим якісніше здійснений переклад, тим вище естетична цінність твору і тим сильніше рівень емоційно–експресивного впливу на реципієнта. Однак, в роботах багатьох вчених йдеться про те, що неможливо створити повний і абсолютний еквівалент оригінального тексту і обійтися без смислових втрат, тому першочергове завдання перекладача полягає в тому, щоб звести ці втрати до мінімуму.

Для цього при перекладі художньої літератури необхідно враховувати ряд факторів: аудиторію, для якої призначений переклад, і її фонові знання, мовний етикет, морально–етичні норми, регіональні особливості англійської мови. Важливу роль відіграють і фонові знання, а якщо точніше, то фонові інформація самого перекладача, оскільки завдяки їм він зможе більш повно

розкрити інформацію, що міститься в тексті. Під терміном «фонова інформація» В. С. Виноградов розуміє наступне: «это социокультурные сведения, характерные лишь для определенной нации или национальности, освоенные массой их представителей и отраженные в языке данной национальной общности» [5, 18]. Наприклад, в англійській мові це Reconstruction (Період «реорганізації» Півдня (1867–1877)), the House (Палата громад), а в українській – «колгосп», «п'ятирічка», «маршрутка».

Фонова інформація також містить в собі так звані асоціативні реалії (або конотації по Е. М. Верещагіну і В. Г. Костомарову), пов'язані з певною нацією або певними верствами населення і з різними національними історико–культурними явищами. Конотативні реалії виражаються в компонентах значень слова, його відтінках і емоційній експресивності [5, 173]. Наприклад, при перекладі одного з рядків вірша Редьярда Кіплінга *A Children's Garden (And that is why I have to lay / Out in the garden all the day)* слід звернути увагу, що в українського та англійської читача навряд чи будуть однакові образи саду.

Іноді подібні явища відбуваються всередині однієї мови (коли змінюється географічне середовище або цінності). Прикладом може послужити Австралія, де the north wind («північний вітер») не асоціюється з прохолодою, а діти не розуміють значення фрази *the birds fly south in the winter* («взимку птахи летять на південь»), так як Різдво австралійці відзначають в грудні (самий жаркий період літа), а регіон *The Far East* («Далекий Схід») називають *the Near North*. В даному випадку при перекладі зміниться і екстралінгвістичні, і лінгвістична реальності [39, 127].

При перекладі художнього тексту також необхідно зберігати Національний колорит. Згідно Г. Д. Томахін, колорит – «это та окрашенность слова, которую оно приобретает благодаря принадлежности его денотата (обозначаемого им объекта) к данному народу, определенной стране или местности, конкретной исторической эпохе» [39, 128]. З точки зору прагматики, збереження реалії допомагає зберегти національний колорит.

Наприклад, в романі Е. Берджесса «Механічний апельсин» (A Clockwork Orange) головний герой, Алекс, говорить на «надсаті» (підлітковий жаргон майбутнього):

«Our pockets were full of deng ...» [3, 127].

Іноді перекладач може опустити реалію, в тому випадку, якщо вона не значна або зовсім незрозуміла реципієнту перекладу. Однак художня цінність перекладу на тлі оригінальної версії знижується через опущення реалій, так як будь-яка номінативна одиниця, що відбиває реалії тієї чи іншої культури, може служити основою образної і змістовної частини твору.

Якщо перекладач буде звертати увагу тільки на номінативне значення слів, забуваючи про конотацію, фонову інформацію та підтекст, то висока ймовірність грубих змістовних помилок в перекладі.

Предметно-тематичні класифікації безеквівалентної лексики налічують безліч варіантів. Наприклад запропонована Л.М.Дяченко класифікація безеквівалентної та фонові лексики є синхронно-історичною і налічує 26 предметно-тематичних груп. Далі ми розглянемо декілька прикладів предметно-тематичної класифікації, які найчастіше зустрічаються у художніх творах [14, 25].

Не завжди це тільки одне слово, є також вирази і словосполучення, що складаються з двох або більше слів тісно пов'язаних між собою, такі як імена та прізвища, назви місць і т. д. Приклади безеквівалентної лексики на рівні слова можна розділити на дві категорії:

- Неперекладні вирази
- Вирази без аналогів

Неперекладні вирази

В оригінальних англійських книгах є багато спеціальних виразів, які не мають відповідного аналогу в українській мові. Це означає, що неможливо перекласти ці вирази, застосовуючи звичайні перекладацькі методи і стратегії. Однак той факт, що текст мовою оригіналу містить неперекладні вирази, не обов'язково означає, що весь текст не може бути перекладений.

Тому перекладачі дуже часто вдаються до хитрощів і знаходять вихід з цієї ситуації методом створення абсолютно нових слів і виразів, які раніше були відсутні в українській мові, щоб замінити цей тип безеквівалентної лексики. Ці вирази придумані з відповідністю щодо оригінальних слів і контексту, культурного фону та історії.

Назви місць

Назви деяких місць, особливо тих, які були вигадані у художніх творах самим автором, не мають аналогів в українській мові. Тому для вирішення цієї проблеми перекладачі створюють зовсім нові слова. У деяких випадках нове слово розробляють виходячи з того, яке значення має корінь оригінального виразу. У інших випадках автор перекладу використовує транскрибування для перекладу безеквівалентної лексики. Наприклад, англійське слово «Ravenclaw», яке зустрічається у романі Джоан К. Роулінг «Гаррі Поттер та Філософський камінь», не має еквівалентів в українській мові, тому перекладач використав транскрибування як перекладацький засіб і переклав це слово як «РЕЙВЕНКЛОВ». Таким чином, перекладачі намагаються враховувати емоційне забарвлення конкретного виразу і вигадувати слово, лексично незалежне від вихідного виразу, але все ж таке, що має схожий зміст і схожий рівень емоційного забарвлення.

Назви предметів

Часто у художніх творах, особливо у жанрі «Фентезі», автор створює новий світ, вигадані поняття і явища життя і дає їм унікальні, інколи дуже дивні назви. У книгах часто виникають різні, невідомі нам види спорту, назви транспортних засобів, можливо невідомі нам інопланетні раси, а іноді навіть назви вигаданих мов та галактик у космічній системі. Тож перекладач має визначити, як краще передати ту чи іншу назву, без втрати художньо–естетичного значення, при цьому переклад має бути зрозумілим широкій публіці читачів або ж глядачів. В таких випадках, найчастіше автори перекладу використовують транскрибування для перекладу таких слів, використовуючи в українській мові слова, яких досі не було. Однак

коли перекладач не хоче чи з якихось причин не може використовувати метод транскрибування, він може вдаватися до описового перекладу, але в такому разі буде дуже складно зберегти унікальність слова або такий переклад просто не буде гармонічно вписуватися в контекст. Тому перекладачі художніх творів намагаються уникати описового перекладу і час – від – часу використовують метод складання основ чи коренів. Такий спосіб допомагає краще передати емоційне забарвлення різних слів.

Власні імена

Перекладач повинен встановити, до якого класу предметів (денотату) належить власна назва. Тому що інколи можуть виникати дуже неприємні моменти, коли читач через помилку перекладача не може зрозуміти про кого чи про що йдеться у реченні. Інколи бувають ситуації, особливо коли письменник видає не одну книгу, а декілька частин, що перекладач сам плутається у власних назвах. Так, наприклад, в одному з романів про Гаррі Поттера є кіт, ім'я якого було перекладено як Містер Тіблз, а з контексту було зрозуміло, що перекладач мав на увазі людину, а не kota. А до того, у попередніх частинах роману, цей кіт взагалі залишається без імені. Таким чином читачу не зовсім зрозуміло, що то за чоловік такий, а перекладач, мабуть, просто забув, що мова йде про kota.

Під час перекладу імен та прізвищ також часто використовується метод транскрибування. У тому випадку, коли необхідно перекласти англійське слово, яке не має відповідності в українській мові, можна спробувати відтворити в перекладі форму англійського слова, для того щоб ввести в українську мову лексичну одиницю, відповідну англійському слову, що потрібно перекласти. В цьому випадку в українській мові з'являється нове слово–запозичення. Передати іншомовну форму в перекладі можна двома способами:

- ❖ транслітерацією
- ❖ транскрипцією.

При транслітерації, засобами мови перекладу, передається графічна форма слова, а при транскрипції – його звукова форма. Ці способи застосовуються при передачі іншомовних власних назв, географічних наменувань, назв різного роду компаній, фірм, установ, організацій, фондів. Також цей спосіб широко застосовується в передачі реалій суспільно–політичної літератури, що не мають еквівалентів в українській лексиці.

Треба зазначити, що на практиці такі засоби перекладу як транскрипція та транслітерація часто збігаються за формою, більш того, бувають випадки, коли в одному слові використовують обидва методи. Як правило, поряд з методом транскрипції та транслітерації використовують метод морфограматичної модифікації.

Транслітерація дуже часто використовувалася перекладачами аж до кінця XIX ст. Щоб використовувати цей прийом, перекладачеві не обов'язково було знати, як вимовляється англійське слово, і він міг обмежитися його зоровим сприйняттям. Але іноді, в результаті транслітерації виявлялося, що англійські назви було передано інакше, ніж вони звучать на мові оригіналу.

Л.К. Латишев вважає недоліком транслітерації те, що не завжди вдається точно передати зміст запозиченого слова, але в такому випадку перекладач має повне право робити примітки та виноски, які зможуть допомогти читачеві краще зрозуміти зміст певного слова [25, 78].

Висновки до розділу 1

Існує декілька видів безеквівалентної лексики, а саме: безеквівалентність на рівні слова і безеквівалентність вище рівня слова. В першому розділі було розглянуто стратегії, використовувані перекладачами, для досягнення головної мети перекладу, а саме здійснення адекватної комунікації між представниками різних мов, а отже і різних культур.

При подальшому, більш глибокому вивченні теми дипломної роботи стало зрозуміло, що перекладач, працюючи з безеквівалентною лексикою, має використовувати не тільки перекладацькі стратегії, які вже є перевіреними і використовуються іншими перекладачами і йти за написаним шаблоном, але має також покладатися на власну інтуїцію та власний досвід. Не достатньо лише добре знати мову. Перекладач має бути, хоча б на базовому рівні, знайомий із культурами тих мов, з якими він працює під час перекладу, тому що безеквівалентна лексика часто пов'язана саме з побутом. Безеквівалентна лексика представляє собою слова, словосполучення і вирази, які використовуються в повсякденному житті. Такі безеквівалентні лексичні одиниці називаються реаліями. Також для здійснення якісного, адекватного перекладу, перекладач має дуже добре знати тему, з якою він працює, враховувати стиль тексту та його призначення. Так, в останньому підрозділі можна побачити, що автори перекладу творів з англійської мови стикаються з дуже великими складнощами, під час перекладу безеквівалентної лексики. Особливо це стосується тих назв, імен власних та просто слів, які були вигадані самим автором художнього твору. У своїх творах автори інколи можуть думати, вигадувати і писати все, що їм заманеться. Тож безеквівалентної лексики є дуже багато і часто вона є складною для розуміння, тому що кожен автор намагається створити свій унікальний світ, зі своїми назвами, іменами, а інколи навіть одиницями виміру фізичних або математичних величин. Все це робиться для того, щоб зацікавити читача, тож при перекладі перекладачі повинні якомога точніше передати не лише зміст

деяких виразів, що не мають еквівалентів в українській мові, а й унікальність та лексичне забарвлення цих виразів. Від цього залежить, чи буде книга цікавою для читача, який читає на мові перекладу, а це частіше його рідна мова, а не на мові оригіналу. Це є дуже важливим аспектом під час перекладу художньої літератури.

Тож в результаті написання дипломної роботи і поглибленого вивчення теми безеквівалентної лексики, стало зрозуміло, на що варто звертати увагу при перекладі, яким проблемам слід приділити особливу увагу та які перекладацькі стратегії можна використовувати для того, щоб уникнути непорозумінь і плутанини.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ БРИТАНСЬКИХ АВТОРІВ НА ПРИКЛАДІ СЕРІЇ ДЕТЕКТИВНИХ ПОВІСТЕЙ АРТУРА КОНАН – ДОЙЛЯ «ЗАПИСКИ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА» ТА ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ АГАТИ КРИСТІ «ВБИВСТВО У СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ»

2.1 Граматичні і лексичні види реалій, як основної одиниці безеквівалентної лексики у творах А.К. Дойля

Одне з найбільш складних завдань для перекладача виникає при роботі з реаліями, які утворюють певні групи лексичних одиниць з національно–культурним компонентом і разом з прямим значенням несуть в собі національний колорит певного народу [55, 18].

Р. Зорівчак в своїй монографії «Реалія и переклад» позначає реалії як моно– і полілексичні одиниці, основне значення яких містить у собі традиційно закріплений за ними блок етнокультурної інформації, яка є нерідною, непритаманною для об'єктивної дійсності мови–реципієнта [15, 13]. На думку болгарських вчених перекладачів С. Флоріна і С. Влахова, реалії – «це слова (і словосполучення), які називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі іншому; будучи носіями національного і / або історичного колориту, вони, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а відповідно, не піддаються перекладу на "загальних підставах", вимагаючи особливого підходу [6, 11]. Болгарські перекладознавці також акцентують особливу увагу на важливості колориту, який передає та чи інша реалія, оскільки саме завдяки наявності у слова–реалії цього колориту, нейтральна лексична одиниця стає реалією [6, 12].

Сам термін «колерит» перекладацька література почерпнула з мистецтвознавства, де він має цілком чітке визначення: «поєднання,

співвідношення фарб, кольорів, що створює певну єдність картини, кольорової гравюри, фрески і т. п. ; колір, відтінок кольору, переважаючий колір чого–небудь.» [14, 33]. У перекладознавстві це поняття не має чіткого визначення. Так, О. Ахманова дає таке визначення колориту: особлива властивість літературного твору, мовної характеристики персонажа і т.д., що обумовлюється наявністю в них слів і виразів, запозичених з певного діалектного середовища або мови якої–небудь епохи, що відображають специфічні риси якоїсь мови, реалії будь–якої країни, місцевості і таке інше [35, 18].

Для повного і чіткого розуміння терміна «реалія» необхідно з'ясувати, які з вищезгаданих властивостей колориту можуть бути застосовані до даного поняття. Так як по суті реалії являють собою культурно і / або історично–марковані лексичні одиниці, справедливим в даному випадку є визначення, яке пропонують нам С. Флорін і С. Влахов: «Колорит – це та забарвленість слова, яку воно набуває, завдяки приналежності його референта – позначуваного ним об'єкта – до даного народу, до певної країни або місцевості, конкретної історичної епохи, завдяки тому, що він, цей референт, характерний для культури, побуту, традиції, – одним словом, особливостей дійсності в даній країні або даному регіоні, в дану історичну епоху, на відміну від інших країн, народів, епох [50, 25].

Саме через необхідність передати поряд з семантикою реалії її конотацію (тобто її колорит), а також через відсутність в мові перекладу еквівалента бо у носіїв цієї мови немає позначуваного референта і ускладнюється процес відтворення реалій в перекладі [50, 26]. І все таки реалія є частиною тексту, що підлягає перекладу, а отже, її передача в тексті оригіналу є однією з найголовніших умов створення адекватного перекладу. Таким чином, мова йде не про те, потрібно чи не потрібно перекладати реалії, а про те, який спосіб передачі обрати і як краще перекласти реалії. При цьому перекладач має приділити особливу увагу вибору засобу

перекладу і він має бути вкрай обережним, з тим щоб уникнути підміни або ж цілковитого зникнення колориту вихідного тексту в перекладі, але в той же час і не концентрувати увагу читача на незрозумілих та складних для нього деталях. Але якщо все ж таки ці деталі, часом зовсім незрозумілі для читача все ж важливі для сприйняття реципієнтом тексту мовою перекладу і без них перекладений текст втрачає певну частину змісту в порівнянні з оригіналом, їх потрібно перекладати. Тож перед перекладачами постає дуже складне питання: як зробити адекватний переклад і в той же час донести значення реалії до читача перекладу?

Варто зазначити, що в залежності від стилю тексту він може містити різну кількість реалій. Якщо ж порівняти твори детективного жанру з історичними романами, пригодницькою літературою або фольклором, то в порівнянні з цими жанрами, детективний текст буде здаватися дуже бідним на реалії, але, беручи до уваги те, що реалії мають історичне та національне забарвлення, переклад їх в тексті детективних творів є одним із найважливіших та найпріоритетніших завдань для перекладача [6, 287]. Відмінності в культурі, історії, різна ментальність та структурна невідповідність двох мов (оригіналу і перекладу), викликають певні труднощі у перекладачів при перекладі будь-якої літератури, але найбільше складносітей і проблем виникає при роботі з художньою літературою. Переклад реалій, в порівнянні із класифікаціями реалій, є набагато складнішим питанням і нажаль досі не вирішеним. Такі вчені як Л.С. Бархударов, В.С. Виноградов, В.Н. Комісаров та багато інших намагалися якомога ширше вивчити питання реалій і винайти найкращі шляхи для їх перекладу. Але в ході вивчення реалій, вони дійшли висновку, що не існує прямих відповідників, які б могли точно передати культурний колорит реалій з мови оригіналу на мову перекладу. Розглянувши та з'ясувавши усі наявні трансформації, які пропонують різні перекладознавці для отримання адекватного та максимально точного перекладу, було вирішено, що усі вони так чи інакше сходяться в своїх думках щодо найбільш дієвих

перекладацьких трансформацій. А саме це транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, наближений і трансформаційний переклади. Саме тому, що багато вчених сходяться в своїх думках, щодо використання перекладацьких трансформацій, ці є найпоширенішими, які використовуються перекладачами при передачі реалій.

Проаналізувавши класифікації реалій багатьох вчених, які вивчали це питання, було прийнято рішення, що найбільш доцільною та ґрунтовною для дослідження є класифікація, яка включає в себе чотири тематичні групи: побутові реалії, географічні реалії, суспільно–політичні реалії, реалії культури, освіти та релігії.

Досліджуючи реалії англійської мови Вікторіанської епохи у творах Артура Конан – Дойля «Записки про Шерлока Холмса», видається можливість проаналізувати та з'ясувати, яким саме чином автор передає читачам характер, манери, побут і навіть саму суть головних героїв і яку роль в цьому відіграють реалії. Беручи до уваги те, що серія повістей про Шерлока Холмса є історичним детективом, соціальна та культурна приналежність головних героїв має досить яскраве вираження, якщо порівнювати його з сучасними детективними романами. Прийнято вважати, що є два фактори, за якими можна легко визначити соціальний статус– це лексика і вимова. Оскільки книга не дозволяє нам дослідити вимову, тому що це друкований матеріал і ми не можемо почути, як саме розмовляють герої, то залишається лише лексика, за допомогою якої можна краще зрозуміти походження та соціальний статус героя, відштовхуючись від того, як його характеризує автор твору при описанні.

Особливості мови певних героїв є одним із основних факторів, який відразу допомагає зрозуміти на скільки людина інтелігентна і точно визначити, до якого прошарку суспільства вона належить. Вміння правильно та доброзичливо виражати свої думки, слова подяки, звертання, відмову або іншу форму мовленнєвої діяльності, напряду залежить від вихованості та манер, а отже точно характеризує людину, її освідченість та вміння тримати

себе в суспільстві. Описуючи поведінку та манеру мови Шерлока Холмса, Артур Конан – Дойл чітко дотримується всіх правил розмовного етикету, незалежно від того, з ким спілкувався головний герой: із королем або лордом, чи з бідним селянином, він завжди був доброзичливим та використовував ввічливі форми звертання, які вказують на його відмінне виховання. Це ще одна з ознак, які вказують на його приналежність до вищого класу суспільства. *But this gentleman in the cab is my client, Mr. Hall Pycroft* [61]. – Але цей джентльмен у кебі – мій клієнт, містер Холл Пайкрофт [12, 257].; *Pray compose yourself, sir,* [61]. – Заспокойтеся, будь ласка, сер [12, 306].; *Then, good–night, your Majesty, and I trust that we shall soon have some good news for you* [61]. – Тоді до побачення, ваша величносте. Сподіваюсь, ми незабаром матимемо для вас добрі новини [12, 166].; *Your Majesty, as I understand, became entangled with this young person, wrote her some compromising letters, and is now desirous of getting those letters back.* [61]. – Ваша величність, як я зрозумів, потрапили до тенет цієї молоді особи, необачно листувались із нею й тепер хотіли б повернути ці листи. [12, 175]. З наведених вище прикладів стає зрозумілим наскільки вихована людина Шерлок Холмс і як часто він дотримується усіх прийнятих у вищому суспільстві норм і правил розмовного етикету при звертанні до людини, яка належить до будь якого соціального класу і має будь–який соціальний статус. Також, у приведених вище прикладах можна побачити певні звороти та слова–реалії, які притаманні лише англійській культурі тих часів. Як приклад, можна згадати таке слово як *pray*, яке при звертанні виражає велику шану і ввічливість щодо іншої людини, *Sir, your Majesty, your highness* – так виражають свою повагу при звертанні до людей в Англії, які мають певний титул. Головний герой Шерлок Холмс часто спілкувався і мав знайомства з такими особами як королі, лорди та герцоги, і користувався у них великою повагою. Це ще один з факторів, який вказує на його приналежність до вищих верств суспільства.

А. Конан–Дойл не дуже часто звертає увагу читача на зовнішній вигляд

Шерлока Холмса, але у творах наявні такі види одягу як: *froakcoat*, *waistcoat*, *top hat*, завдяки яким автор вимальовує прототип справжнього англійського аристократа. Оскільки повість «Пригоди Шерлока Холмса» є детективом, то перед автором не стоїть в якості головного завдання описати процес прийому їжі або як ця їжа виглядає. Зазвичай письменник просто коротко зазначав, про те, що герої сідають снідати або ж вечеряти не описуючи при цьому усіх подробиць. Але все ж в одному з творів вдалося знайти одну фразу великого детектива, завдяки якій у читача складається враження про нього, як про заможну людину: *Very glad to see you. I dine at seven. There is a woodcock, I believe* [61]. – Буду радий вас бачити. Я обідаю о сьомій. Здається, на обід буде вальдшнеп. [12, 261]. По–перше, у ті часи вальдшнеп вважався царським птахом, якого на вечерю міг собі дозволити не кожний, а лише заможні люди і по–друге, головний герой сказав, що обід буде о сьомій вечора, а за визначенням Ненсі Мітфорд, вечерю заможних жителів Англії з вищого прошарку суспільства прийнято називати *dinner*.

Іншим видом реалій, завдяки яким можна зрозуміти до якої соціокультурної ланки належить герой стали географічні реалії. Вони також є надзвичайно важливими, оскільки можуть розповісти багато цікавих речей, як про самого Шерлока Холмса, так і про його клієнтів та оточення. Наприклад адреса *Baker Street* де мешкає Шерлок Холмс – це вулиця у Лондоні, на якій мешкали лише багаті люди. Отже завдяки розкриттю таких подробиць, через використання географічних реалій, автор оповідання змушує читача задуматися і дає зрозуміти, що герой належить до заможної верстви населення. Аналізуючи суспільно–політичні реалії, також можна з впевненістю сказати, що вони присутні у тексті в досить великій кількості, тому що це є текст детективного жанру, в якому міститься дуже багато реалій законодавчої влади або судової системи. Зв'язок із головним героєм оповідання таких реалії як *Scotland Yard*, *Shipleys Yard*, *police court*, *assizes*, пояснюється не тільки його сферою роботи, але і показує високу компетентність, професіоналізм і почуття глибокої поваги, яку виражали до

головного героя представники цих правоохоронних органів. Адже відомо, що вищезазначені державні установи є найвідомішими, найповажнішими та найпрофесіональнішими у всій Англії. Таким чином автор хоче ще раз підкреслити високий соціальний статус відомого детектива.

Завдяки культурним реаліям також можна багато дізнатися про персонажа повісті, оскільки саме цей вид реалій описує наскільки освічена і як вихована людина, до якої верстви населення вона належить. У творі «Пригоди Шерлока Холмса», в більшості випадків можна зустріти реалії, які можна віднести до такої культурної сфери життя як засоби масової інформації: *Globe, Star, Pall Mall, St. James's, Evening News, Standard, Echo, the Times*. Також, у тексті часто зустрічаються назви наукових книг, які головний герой любив читати, наприклад: *Encyclopaedia Britannica* – «Британська енциклопедія», *Bradshaw* – Довідник Бредшоу, *Out of Doors, by observer, J. G. Wood* – На суходолі й на морі спостерігач природи Дж. Дж. Вуда. Ці слова–реалії, які використовує автор в оригінальному англійському тексті описують головного героя як розумну, дуже виховану та освічену людину. Шерлок Холмс є особою, що полюбляє високу культуру і це можна побачити не тільки аналізуючи його захоплення найрізноманітнішою літературою, а й дивлячись на реалії, які автор використовує для того, щоб показати музикальні вподобання відомого детектива: *Royal Opera House* – Королівський оперний театр, *Albert Hall* – Альберт Холл, є закладами, які любив відвідувати Шерлок Холмс.

2.2 Аналіз лексичної складової реалій та засобів перекладу безеквівалентно ї лексики на матеріалі детективних розповідей А. Конан – Дойла та А. Крісті.

2.2.1 Аналіз способів передачі безеквівалентної лексики у творі А. Крісті «Вбивство у Східному експресі» в перекладі А. Сметюха та Н. Хаєцької.

У 1930 році Агата Крісті вирушила в подорож по Іраку. Подорожі по Близькому Сходу надихнули її на створення нових сюжетів детективних романів. В них вона описувала пейзажі і місця, де їй вдалося побувати. Так роман «Вбивство в Східному експресі» був написаний в Стамбулі (Туреччина), в готелі Пера Палас, в цьому ж місті і починається дія вищезгаданого роману.

Для аналізу було обрано саме цей роман, оскільки детектив – це жанр художньої літератури, який має свої особливі характеристики. Як ми знаємо, завдання автора будь-якого детектива – зацікавити читача, а запорукою успіху є складність несподівано вирішеного логічного завдання, а також оригінальність особистості того, хто її вирішує. Перекладачеві в свою чергу необхідно передати як зміст твору, так і емоційне забарвлення, однак це не завжди вдається зробити.

У цьому розділі розглянемо прийоми перекладу, які використовували два перекладача для передачі безеквівалентної лексики.

They didn't have any Evian or Vichy, which seems queer tome [60].

1) У них немає «Евіану» чи «Віші», що є дуже підозрілим. (А. Сметюх)[63]

2) Тут немає ні «Евіан», ні «Віші», що викликає в мене подив. (Н. Хаєцька) [24].

В даному контексті мова йде про мінеральну воду компанії «Evian» і «Vichy». При перекладі цього речення в обох варіантах використаний такий спосіб перекладу як транскрипція, але в жодному з варіантів перекладач не уточнював, що саме позначають ці назви. Отже, читачеві, який не дуже знається на різних видах мінеральної води может бути не зрозумілим значення цих назв.

She took her usual dose of trigonal [60].

- 1) Вона прийняла звичайну дозу тріоналу (А. Сметюх) [63].
- 2) Вона прийняла свою звичайну дозу тріоналу. (Н. Хаєцька) [24].

В даному реченні йдеться про свідчення Генрі Томлінсона. Він пояснює причину того, чому його дружина нічого не чула під час вбивства минулої ночі.

В обох варіантах перекладу використаний спосіб транскрипції. Істотним недоліком цього способу є неможливість передачі смислового навантаження назви. З прагматичної точки зору переклад обох перекладачів є не дуже вдалим, так як він не орієнтований на звичайного читача, який, скоріш за все, не зрозуміє повністю про що йде мова у реченні.

Oh! Yes – a fine city – but I know best New York, Cleveland, Detroit [60].

- 1) —Ах, так— прекрасне місто, але я краще знаю Нью Йорк, Вашингтон, Детройт. (Н. Хаєцька) [24].
- 2) О, так, звісно! Але мені більше до вподоби Нью-Йорк, Клівленд, Детройт. (А. Сметюх) [63].

В даному реченні йде мова про відомі міста США.

У першому варіанті була проведена перекладацька трансформація, а саме заміна. У своєму перекладі Хаєцька змінює місто Клівленд на більш відомий українському читачеві – Вашингтон. З точки зору прагматики, даний спосіб полегшує сприйняття і розуміння тексту, але спотворює текст оригіналу через відходження до вільного перекладу.

Сметюх в своєму перекладі вживає транскрипцію, зберігаючи стиль автора і НЕ спотворюючи інформацію, але можливо не доносити весь сенс в читача.

Обидва варіанти перекладу Можливі, але не є вдалими.

But she was, he decided, just a little too efficient to be what he called –«jolie femme» [60].

- 1) Проте Пуаро зауважив, що вона з тих жінок, яких він називає "красива жінка". (А. Сметюх) [63].

2) Однак, вирішив Пуаро, вона була надто компетентна, щоб назвати її *jolie femme*. (Н. Хаєцька) [24].

В даному реченні йдеться про молоду дівчину, за якою спостерігав Еркюль Пуаро під час обіду.

У першому варіанті перекладу використаний прийом підбору аналога, перекладач передав значення – *jolie femme* як «красива жінка». У другому варіанті перекладач використовував прийом прямого включення. Даний прийом заключається в комбінації з оригінальним, написання іноземного (в даному випадку французького) слова в український текст. Так само перекладач додав виноску з перекладом, для розуміння.

Обидва варіанти перекладу є можливими, але Хаєцькій вдалося зберегти стиль автора, а також передати атмосферу і колорит оригіналу, завдяки збереженню написання виразу французькою мовою. З цієї точки зору переклад Хаєцької є найбільш вдалим.

A very small land expensive black toque was hideously unbecoming to the yellow, toad-like face beneath it [60].

1) Дуже маленький і дорогий капелюшок дуже жахливо виглядав на її жовтому жабоподібному обличчі. (А. Сметюх) [63].

2) Крихітний, дорогий чорний ток жахливо не пасував до жовтуватого жаб'ячого лица під ним. (Н. Хаєцька) [24].

В даному реченні описується образ княгині Драгомирової під час обіду.

Хаєцька використала прийом транскрипції, але при цьому прийомі відтворюється тільки звукова форма іншомовного слова. Так як безумовним недоліком цього способу є неможливість передачі сенсу висловлювання, то в даному випадку переклад вважається не зовсім вдалим.

У варіанті перекладу Сметюха використаний прийом описового перекладу. В даному випадку описовий прийом перекладу є гідною кандидатурою, так як не збільшує кретично речення, і зберігає сенс висловлювання. Можна сказати, що переклад Сметюха є більш вдалим.

She was a foreigner of some kind. Maybe she had some Wop relations [60].

1) Вона, здається, була іноземкою. Здається, мала зв'язки з якимось італійцем. (А. Сметюх) [63].

2) Вона, здається, була іноземкою. Може, і мала якихось родичів макаронників. (Н. Хаєцька) [24].

В даному реченні описується Соня Армстронг, чия сім'я була замішана у злочині.

Відповідно до словника лінгвістичних термінів *Wop* є зневажливим виразом для італійців або людей італійського походження.

У смисловому плані варіант другого перекладу є вдалим, так як він передає негативне забарвлення. Автор використав слово «макаронників», яке тісно асоціюється з італійцями та використовується для виразу свого зневажливого ставлення.

Сметюх вирішив не передавати цей вислів в своєму перекладі, порушивши тим самим змістовний аспект.

We played piquet together [60].

1) Ми грали в пiкет. (А. Сметюх) [63].

2) Ми разом грали в пiкет. (Н. Хаєцька) [24].

В обох варіантах перекладу перекладачі використали метод транскрибування.

Назва даної гри залишається маловідомою для українського читача, тому перекладачам слід біло пояснити, що таке пiкет, оскільки для читачів мови перекладу це невідома гра, в зв'язку з цим можуть виникнути труднощі сприйняття і розуміння тексту. При цьому перекладачі покладаються на те, що читач або буде знати, що таке «пiкет», або ж сам знайде значення цього слова в словнику. Обидва варіанти перекладу є не вдалими.

I have learned to be very acute – to read the face [60].

1) Я навчився цьому – читати людину за обличчям. (А. Сметюх) [63].

2) Я навчився бути дуже точним у прочитанні обличч. (Н. Хаєцька) [24].

Згідно до Кембріджського словника *to read the face – the art of judging human character from facial features*.

Використання кальки в перекладі, виконаним обома перекладачами є не зовсім вдалим, так як їм не вдалося позбутися буквалізму, який найчастіше відбувається при калькуванні.

Обидва автора використовувши прийом калькування, змогли зберегти сенс, але не змогли передати естетику пропозиції. Варіант перекладу обох перекладачів можна вважати доречним але не дуже вдалим.

Виходячи з порівняльно–зіставного аналізу перекладу безеквівалентної лексики, можна зробити висновок, що переклади твору Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі» в деяких випадках значно відрізняються один від одного, а інколи перекладачі використовують один і той самий спосіб передачі безеквівалентної лексики. Коли, при перекладі деяких лексичних одиниць перекладачі використовували різні способи перекладу, інколи сприйняття тексту в цілому дуже сильно різнилося.

При перекладі твору «Вбивство в Східному експресі» А. Сметюх використовував такі способи перекладу безеквівалентної лексики:

1. Транскрипція
2. Транслітерація
3. Калькування
5. Описовий переклад
6. Наближений переклад
7. Заміна
8. Конкретизація
9. Генералізація

В ході аналізу було виявлено, що наближений переклад (або підбір аналога) зустрічається найчастіше, за допомогою цього способу було переведено третину проаналізованих прикладів безеквівалентної лексики. Даний спосіб перекладу дозволяє зберегти прагматичний аспект, завдяки чому читачеві легше сприймати прочитане.

За допомогою описового перекладу було переведено близько 20% прикладів безеквівалентної лексики. Даний спосіб так само зберігає прагматичний аспект, але в деяких випадках недоліком даного способу є громіздкість і надмірне перевантаження тексту перекладу.

Наступний спосіб перекладу – транскрипція, також близько 15%. Даний спосіб дозволяє передати атмосферу оригінального твору, але в силу того що, транскрипція передає лише звукову форму іншомовного слова, то не завжди вдається зберегти семантичний і прагматичний аспекти.

Калькування зустрічалося в близько 15% безеквівалентної лексики. Даний спосіб дозволяє повністю зберегти семантику.

Найрідше в роботі А. Сметюха зустрічалися такі способи перекладу як транслітерація, заміна, генералізація і конкретизація. Звідси можна зробити висновок, що дані способи перекладу виявилися найменш ефективними.

Переклад детективного роману Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі », виконаний А. Сметюхом в цілому можна вважати якісним, так як головним критерієм перекладу для нього вважається прагматичний аспект.

При перекладі твору «Вбивство в Східному експресі» Н. Хаєцька використовувала такі способи перекладу безеквівалентної лексики:

1. Калькування
2. Транслітерація
3. Транскрипція
4. Конкретизація
5. Наближений переклад
6. Прийом прямого включення
7. Описовий переклад
8. Перекладацький коментар

У роботі даний перекладач найчастіше використовував такий прийом перекладу як калькування. Безумовною перевагою даного способу є те, що перекладачеві вдається повністю передати саме атмосферу оригінального твору, а також зберегти стиль і колорит які властиві автору оригінального

тексту. Але слід пам'ятати, що даний спосіб не завжди розкриває читачеві, якій не знайомий з мовою оригіналу, значення перекладеного слова або ж словосполучення.

Трохи менше лексичних одиниць було перекладено за допомогою наближеного перекладу (підбору аналога). Через великі побутові та культурні відмінності, а також історичні та соціальні аспекти національного розвитку, такий спосіб є невід'ємною частиною при перекладі художніх творів з однієї мови на іншу. Підбір аналога, який полягає в пошуку найближчого за значенням відповідника в мові перекладу, для лексичної одиниці мови оригіналу, дозволяє зберегти прагматичний аспект.

Транскрипція зустрічалася рідше ніж калькування чи наближений переклад. Транскрипція, так само як і калькування, не завжди розкриває читачеві значення перекладеного слова або сталого словосполучення, так як при цьому виді перекладу передається тільки звукова форма слова іншомовного походження. Особливо актуальним це є коли такий текст читає людина, яка не знайома з мовою оригіналу.

Значно рідше застосовувалися такі прийоми як описовий переклад, транслітерація, перекладацький коментар, конкретизація.

Також під час аналізу перекладу Хаєцької, було виявлено новий спосіб перекладу, такий як прийом прямого включення. Він є маловикористовуваним, але все ж таки має право на існування. Даний прийом полягає у включенні в текст на мові перекладу оригінальних слів, що використовувалися в мові оригіналу. Мета даного прийому полягає в передачі атмосфери оригінального твору. У деяких випадках, прийом прямого включення супроводжувався перекладацьким коментарем, що в свою чергу істотно полегшувало розуміння тексту для читача.

В цілому, переклад Н. Хаєцької можна вважати вдалим, так як їй вдалося зберегти стиль автора і передати атмосферу часу, в який було написано твір, а також передати всю насиченість змістовної та емоційно – експресивної цінності оригіналу. Але способи перекладу, які використовував

перекладач, у деяких випадках не передавали змістовне навантаження деяких одиниць безеквівалентної лексики. Для їх розуміння необхідна наявність фонових знань у читачів даного перекладу.

Проаналізувавши обидва варіанти перекладу і зіставивши їх з текстом оригіналу, було дійдено висновку, що найбільш вживаним способом перекладу безеквівалентної лексики є наблизений переклад (підбір аналога), який дозволяє зберегти прагматичний аспект.

Другим найбільш вживаним способом перекладу є калька. Калька є ефективним способом перекладу безеквівалентної лексики з точки зору семантики, але не завжди зберігає прагматичний аспект. Тому такий спосіб передачі безеквівалентної лексики не можна назвати вдалим.

Незважаючи на різноманіття способів, найбільш вживаним та найефективнішим для передачі безеквівалентної лексики є наблизений переклад (підбір аналога), який дозволяє не лише зберегти і передати особливості тексту на мові оригіналу, але й забезпечує при цьому повне розуміння лексики читачами тексту на мові перекладу.

2.2.2 Аналіз способів передачі безеквівалентної лексики у творах А. Конан – Дойла «Записки про Шерлока Холмса» в перекладі М. Дмитренка, В. Панченка та І. Базилянської

Найбільше при перекладі безеквівалентної лексики в повістях А.К. Дойля перекладачі використовують такий метод перекладу як транскрипція. Перш за все, це пов'язано з тим, що більшість реалій належать до географічної тематичної групи, а отже їх назви можуть бути перекладені лише у даний спосіб. Також транскрипція, це той засіб перекладу, який найбільш часто використовується при перекладі. Наступним за частотою вживання засобом перекладу, який було визначено при перекладі слів–реалій є калькування. Багато з цих реалій так само є географічними, а до цієї групи входять не тільки топоніми, але й назви різних природних явищ,

особливостей флори та фауни. Такі слова мають прямі лексичні відповідники у багатьох мовах, в тому числі і в українській. Також, вдалося знайти багато назв різних закладів, таких як музеїв, театрів, підприємств та банків, назви яких мають прямий еквівалент у мові–перекладу. Наступним за вживаністю йде такий засіб перекладу, як описовий переклад. Описовий переклад доволі часто використовується при перекладі реалій. У повістях, які було обрано для дослідження вдалося знайти велику кількість слів, які без додаткового пояснення автора читач просто не зміг би зрозуміти. В першу чергу це побутові та суспільно–політичні реалії. Є ще один засіб перекладу, який зустрічається під час роботи з реаліями, але він вживається дуже рідко, це трансформаційний переклад. Це пов'язано з тим, що такий засіб перекладачі частіше всього використовують саме для перекладу цілих речень, а не окремих слів–реалій.

В оповіданнях Артура Конан – Дойля побутові реалії займають близько третини від усіх реалій. Мова Артура Конан – Дойля є вичурною, аристократичною та стриманою тому побутові реалії присутні у творах у досить великій кількості [55, 28].

Головною характеристикою цих реалій є те, що вони тісно пов'язані з особливостями культури автора творів. Артур Конан–Дойл є британським письменником, належить до суспільства Англії тих часів і має свою ментальність та світобачення, яке не схоже на світобачення людей інших національностей, інших культур та інших письменників. Конан–Дойл, в своїх оповідях вживає багато слів–реалій, які є характерними саме для англійського суспільства тих років. Це такі побутові реалії, як: *slavey* – служниця, *your Highnes* – Ваша високосте, *Maidservant* – прислуга, *Froakcoat* – сурдут, *broughfm* – карета [55, 41]. Перш за все, використання такого роду реалій пов'язано з історичним і соціо–політичним аспектами життя. Суспільно–політичні реалії є вкрай важливими лексичними одиницями, адже вони передають національну особливість народу. Завдяки використанню

таких реалій, можна зрозуміти особливості бачення світу певного суспільства. У своїх розповідях Артур Конан–Дойл вживає такі суспільно–політичні реалії, як: *Assizes* – Суд присяжних, *squire* – сквайер, *Cavalier* – Рояліст, *Earl* – Граф. Завдяки використанню цих реалій, можна відразу ж зрозуміти час, у який відбуваються ті чи інші події, політичний устрій держави, та багато інших складових, які допомагають краще зрозуміти ментальність народу.

Реалії, які відносяться до розряду культури, освіти та релігії у повістях Артура Конан–Дойля вживаються у дуже не великій кількості. Це пов'язано з тим, що жанр цих творів – детектив, тому цей вид реалій не використовується автором в якості головного механізму, для того, щоб досягти необхідного ефекту цього жанру. Треба відзначити, що згадані вище культурні реалії у серії повістей «Пригоди Шерлока Холмса» найчастіше можна зустріти у назві газет та іншої літератури.

Досліджуючи слова–реалії з різних боків, особливу увагу привертає граматична складова таких слів. Так існують реалії–одночлени, реалії–полічлени, реалії–фразеологізми. Найчастіше у повістях Артура Конан – Дойля можна зустріти реалії, які за своєю структурою є полічленами. Їх близько шістдесяті процентів. Це можна пояснити наявністю дуже великої кількості назв, політичних організацій, культурних та освітніх закладів, які зазвичай складаються із декількох слів. Реалії–одночлени займають третину від усіх слів–реалій, вони належать до побутової тематичної групи і деяких підгруп географічних реалій. Також, існує багато інших граматичних параметрів реалій, які відрізняються між собою за фонетичними, лексичними та морфологічними особливостями. Наприклад можна виділити власні та історичні реалії. Власні реалії існують зараз, у теперішньому часі і відображають не тільки минуле, а й теперішнє життя народу, наприклад: *funds* – фунти, *dollars* – долари, *London University* – Лондонський університет, *Police* – поліція, *Senator* – сенатор та багато інших. Історичні реалії є

архаїзмами, які вже давно не використовуються у побуті та житті, але напряду впливають на сучасне життя. Тобто завдяки цим словам–реаліям можна побачити та зрозуміти причину певного світобачення народу. Також ці реалії містять фонові знання культурної спадщини. У досліджуваних детективних повістях ці реалії мають такий вигляд: *Red King* – король Яков, *Cavalier* – рояліст, *brougham* – карета [55, 46].

В ході дослідження повістей й оповідань про великого детектива Шерлока Холмса, сера Артура Конан – Дойля, біло легко помітити, що ці повісті є такою собі енциклопедією життя британського–англійського суспільства Вікторіанської епохи (кінець XIX – початок XX століття). Отже, в цих оповіданнях присутні реалії, що показують повсякденне життя та побут людей, які жили у Вікторіанську епоху. Серед слів–реалій, які використовуються у розповідях про Шерлока Холмса, можна виділити групу лексичних одиниць, які, належать людям, що відносяться до чужої для нас культури, але в той же час їх знає більшість читачів мови перекладу. Це ті топоніми, титули, назви адміністративних поділів і багато іншого, які відносяться до фонових знань читачів на мові перекладу. Їх переклад, як правило, не становить особливих труднощів для перекладача, так як вони, в мові перекладу, мають постійні еквіваленти, які часто утворюються засобами транскрипції, транслітерації, повного або часткового калькування. Наприклад, герої творів А. Конан – Дойля дуже часто користуються поширеним в ті часи в Англії видом транспорту, однокінним пасажирським екіпажем, назва якого в англійській мові звучить як *cab* (скорочено від "cabriolet"):

«...came up to my rooms and asked me to accompany him in a cab which was waiting at the door» [46, 118].

Українські перекладачі Володимир Панченко, Микола Дмитренко та Інна Базилянська, використовують сталий еквівалент «кеб», що в українській мові є загально визнаним засобом передачі цієї лексеми. Вибір засобу перекладу в даному випадку є цілком доречний, так як метод транскрибації

дозволяє зберегти лаконічність оповідання, національний колорит реалії та мови, на якій написано оповідання, та її предметне значення.

Ще одну групу культурно і історично–маркованих лексичних одиниць складають слова–реалії, які носять досить локальний характер в просторово–темпоральному відношенні, і розуміння цих реалій може викликати певні труднощі не тільки для українського читача, але і для представника сучасної британської культури. Тут дуже велику роль відіграє вибір засобів перекладу реалії [55, 43].

В повісті «The Crooked Man» («Спілка рудих») [46] у всіх трьох перекладачів зустрічаємо вже знайоме слово «кеби» хоча в оригіналі читаємо:

When your round is a short one you walk, and when it is a long one you use a hansom [46, 152].

Для передачі значення слова–реалії *hansom* усі перекладачі використовують гіперонімічний переклад (генералізацію). *Hansom* (або *hansom cab*) – це дійсно один з різновидів кеба. Такий екіпаж мав свої певні особливості: високу швидкість і маневреність, а також його вважали більш безпечним видом транспорту. Саме тому в повісті його використовували офіцер поліції і директор банку, його знайомий. Тож очевидно, що Конан – Дойл, вибираючи саме таке слово, для опису засобу пересування героїв повісті, хотів підкреслити, що для них важлива швидкість, маневреність і безпека. До того ж таким видом кебів користувалися заможні люди та посадовці, або працівники державних структур, що підкреслювало їх більш високий статус у суспільстві. Як і в попередньому прикладі, обраний засіб передачі слова–реалії є допустимим. Але перекладачам довелося пожертвувати якоюсь частиною авторської інтенції на користь збереження національного забарвлення і мовного колориту слова–реалії. Варто зазначити, що такі зміни є допустимими лише тоді, коли опущення компоненту не позначається на сюжеті твору в цілому, а в випадку

детективного наративу – на перебігу розслідування злочину чи розкриття таємниці.

В оповіданні «Silver Blaze» («Срібний») [46] А. Конан Дойл знайомить читача з ще одним різновидом транспорту Вікторіанської епохи:

A minute later we were all seated in a comfortable landau, and were rattling through the quaint old Devonshire city [46, 167].

Вищезазначені перекладачі, а саме Н. Дмитренко та В. Панченко, при перекладах в наведеному уривку лексеми *landau* використали засіб транскрибації і залишили в тексті перекладу без будь-якого додаткового пояснення, яке в даному випадку є необхідним. Тут слід зазначити ще і те, що такий засіб пересування вважався розкішним «жіночим» екіпажем (саме тому в повісті його використовувала жінка – Ірен Адлер), про що також варто було б згадати в виносці.

Перекладацька стратегія, яка була обрана вищезгаданими перекладачами абсолютно недоречна, оскільки фонових знань звичайного читача в даному випадку може виявитися недостатньо для того, щоб правильно зрозуміти значення слова–реалії, і тоді йому доведеться шукати це значення в інтернеті чи словнику, тим самим відволікаючись від читання та розуміння тексту.

В одному з епізодів оповідання А. Конан Дойля "The Adventure of the Speckled Band" [46, 68]. («Строката стрічка») Шерлок Холмс, спілкуючись з клієнтом, який звернувся до нього за допомогою, каже наступне:

No, but I observe the second half of a return ticket in the palm of your left glove. You must have started early, and yet you had a good drive in a dog-cart, along heavy roads, before you reached the station. [46, 72].

Реалія *dog-cart* позначає легкий двоколісний кінний екіпаж, а морфема *dog* в назві транспортного засобу вказує на те, що заднє сидіння екіпажу відкидалося, утворюючи ящик для транспортування собак [55, 45]. При передачі даної реалії на мову перекладу важливо враховувати не тільки

історичний контекст, а й задум самого автора твору. А. Конан – Дойл явно хоче натякнути читачу на скрутне фінансове становище і поганий душевний стан клієнта. Хоча дівчина і отримала пристойну спадщину від своєї матері, але згідно заповіту матері фінансами до заміжжя її дочок розпоряджався вітчим, який і вбив старшу сестру героїні, як тільки та зібралася заміж. Тому дівчина просто була не в змоззі дозволити собі комфортний, а значить і дорогий засіб пересування. У героїні також було важке психологічне становище: раптова, загадкова і лякаюча смерть сестри, а тепер і небезпека, що загрожує їй самій – все це непокоїло дівчину значно більше, а ніж такі дрібні деталі, як незручності поїздки або заплямований одяг.

М. Дмитренко шляхом уподібнення (синонімічної заміни) вдається до перекладу англійської лексеми, і використовує рідко–вживане українське слово «бідарка». У виносці перекладач пояснює: «Бідарка – двоколісній однокінний візок на одну або дві особи» [11, 76]. Тлумачний словник містить і інше пояснення лексеми «бідарка»: жіночий варіант українського «бідар», тобто «бідняк» [35, 68]. Підбір такого еквівалента, на мою думку, в даному випадку є неприпустимим. Хоча він і зберігає основну думку, яку хотів донести автор (Передає скрутне фінансове становище, тобто бідність дівчини), а пояснення, яке надається у зносці дозволяє читачеві зрозуміти предметне значення реалії, тут спостерігається недоречність такого слова в контексті історичного колорита: українська реалія виявляється недоречною в контексті Англії Вікторіанської епохи.

Перекладачі В. Панченко та І. Базилянська обрали метод гіперонімічного перекладу і передають лексему *dog-cart* як «двоколка» в значенні «візок на двох колесах».

В даному випадку, такий засіб перекладу є більш доречним, оскільки конотація лексеми має на увазі бідність та незручність засобу пересування (візок – куди гірше, ніж екіпаж), а отже збережена не тільки думка автора, але також при цьому читачеві знайоме значення даної реалії. Але в даному

випадку перекладачам довелося пожертвувати культурно–історичним забарвленням цього слова–реалії, і це забарвлення просто стирається в даному контексті. Таким чином читач тексту на мові перекладу не асоціює згадану лексему з Вікторіанської епохою. Проте, така жертва є цілком доречною і виправданою, тому що вдалося зберегти і передати денотативне і контекстуальне значення лексеми.

Ось ще один цікавий приклад передачі реалій з інших сфер побутового життя мешканців Британії Вікторіанської епохи. Так, автор в особі оповідача – доктора Ватсона, описуючи одну з кімнат маєтку Сток–Морен, – каже:

These articles, with two small wicker–work chairs, made up all the furniture in the room save for a square of Wilton carpet in the centre [46, 115].

Поняття *Wilton carpet* позначає різновид витканого килима із вовняної нитки, який за своєю кольоровою гаммою може налічувати до п'яти кольорів, але не більше того. Назва цих килимів походить від назви англійського міста Уілтон, де вони вироблялися. У цьому конкретному випадку за допомогою реалії *Wilton carpet* Конан – Дойл розкриває характер доктора Ватсона і робить упор на його спостережливості, любові до деталей, а також підкреслює його обізнаність у багатьох сферах життя, тому що він зміг відрізнити саме цей різновид килима від будь–якого іншого. Завдяки таким реаліям, читач знаходить в образі доктора Ватсона гарного оповідача, так як він не приховує від читача ні найменшої деталі, описує все в найдрібніших подробицях, що є дуже важливим, коли йдеться про процес розкриття злочину.

М. Дмитренко та І. Базилянська під час роботи з цією лексемою вирішили використати метод генералізації, переклавши цю реалію відповідно «килим», «килимок», відтворивши таким чином лише предметне значення реалії, при цьому втративши її унікальність та лексичне забарвлення. В. Панченко, при перекладі цієї лексеми вдався до використання прийому калькування і переклав *Wilton carpet* як «Вільтонській килимок». Подібна назва може сприйматися українським читачем як чужорідна і може не

викликати необхідних асоціацій. Тут слід зазначити, що, хоча метод калькування і зустрічається дуже часто, а також є одним з основних методів передачі реалій, часто кальковане слово–реалія потребує в подальшому додаткового розшифрування в гіпертексті для розкриття її значення читачеві. У художній літературі, зокрема в детективному жанрі, гіпертекст використовуються вкрай рідко, оскільки у даному жанрі від читача потребується максимальна зосередженість на розвитку сюжету. Втім, іноді, без гіпертексту не обійтися. Саме тому в примітках в кінці книги, перекладач В. Панченко надає більш докладне пояснення значення слова–реалії [55, 45].

Як бачимо, зберегти всі три компонента реалії (предметне значення, національний колорит та авторську думку) в перекладі не вдається, отже, потрібно чимось жертвувати. І тут кожен перекладач має сам визначити, що саме потрібно зберегти, для правильного розуміння тексту на мові перекладу, а що можна опустити. Треба відзначити, що тут, як і в будь–якому іншому випадку передачі реалії, обов'язковою умовою залишається відтворення референтного ядра лексеми, інакше зміст буде передано некоректно, або ж він взагалі зникне. Всім вищезгаданим перекладачам вдалося впоратися з цим завданням. В. Панченко спробував, не тільки передати основне значення слова–реалії, але й відтворити лексичне забарвлення предмета побуту іншої культури. Проте, це швидше заплутує читача, ніж допомагає зрозуміти справжній стан речей і самостійно з'ясувати, хто є злочинцем, тому що він має постійно відволікатися на читання коментарів. В результаті його переклад має найменш вдалий характер.

Описовий переклад виявляється дуже доречним в тих випадках, коли національне забарвлення слова–реалії не таке важливе для розуміння сюжету детектива і його можна опустити. Цей засіб передачі безеквівалентної лексики часто допомагає створити зоровий образ культурно–маркованої одиниці, максимально наблизивши її до початкового тексту. Так, розповсюджений предмет верхнього одягу, типовий для жителів Англії вікторіанської епохи *ulster* в реченні:

I hardened my heart, and took the smoke-rocket from under my ulster [46, 38]. Н. Дмитренко та В. Панченко перекладають як «довге пальто». Метод транскрипції краще використовувати в тих випадках, коли транскрибований еквівалент вже закріплено в мові перекладу шляхом частого використання і не потребує додаткової експлікації [55, 46].

При передачі англійських безеквівалентних лексичних одиниць українською мовою перекладачі керуються різними принципами перекладу: М. Дмитренко в основному використовує транскрипцію, а Базилянська – транслітерацію.

Ще однією ознакою детективної прози є те, що в ній тісно сплітаються як мінімум три стилі: літературна мова, якою ведеться оповідь (мова доктора Вотсона), розмовна мова освічених членів суспільства (мова Шерлока Холмса і міс Стоунер) та жаргони не дуже освічених та вихованих людей (мова Грімсбі Ройлотта). Остання відображає бідність словникового запасу та мовних зворотів, а тому не позбавлена стилістичного забарвлення:

Ha! You put me off, do you? ... I know you, you scoundrel! I have heard you before. You are Holmes, the meddler... Holmes, the busybody! ... Holmes, the Scotland Yard Jack-in-office! [62, 111].

Ха! То ви хочете мене здихатися? ... Я вас знаю негідника! Чув про вас раніше. Ви – той Холмс, що скрізь суне свого носа... Холмс–нишпорка! ... Холмс – задавака із Скотленд–Ярда! [11, 85]. (М. Дмитренко)

Ага, ви хочете здихатися мене! ... Знаю я вас, негідника. Я вже й раніше чув про вас. Ви любите пхати носа в чужі справи... Ви проноза! ... Поліцейський нишпорка! [10, 77]. (І. Базилянська)

Переклад М. Дмитренка є більш вдалим та передає емоційне забарвлення виразу, оскільки фразеологізм *Jack-in-office* в англійській мові вживається для позначення самовпевненого пихатого посадовця. І. Базилянська у своєму перекладі не змогла передати тих негативних рис які мав на увазі лікар Ройлотт, характеризуючи Шерлока Холмса, а саме пихатість чи хвалькуватість.

I think, Watson that you have put on seven an a half pounds since I saw you [62, 113].

Гадаю, Ватсоне, ви погладшали не менш ніж на сім з половиною фунтів відтоді, як я востаннє бачив вас [12, 64]. (В. Панченко)

Здається мені, Вотсоне, що відтоді, як ми востаннє з вами бачились, ви погладшали не менш ніж на сім з половиною фунтів [11, 57]. (М. Дмитренко)

Даний приклад служить яскравою ілюстрацією використання обома перекладачами наявного в українській мові еквівалента, що для вітчизняної традиції визнається загально визнаним способом передачі. Правда, не можна не помітити, що знання даної реалії у більшості українських читачів є все ж неповним – навряд чи більшість з них зможе, не звернувшись до довідкової літератури, визначити, наскільки саме додав у вазі вірний супутник великого детектива.

«...under half a crown a packet» [62, 38].

Такий папір коштує не менш ніж півкрони за пачку [12, 64]. (В. Панченко)

«Такий папір коштує не менше півкрони за пачку [11, 58]. (М. Дмитренко)

Застосований авторами обох перекладів прийом в спеціальній літературі визначається як напівкалька. Використовуючи наявний в українській мові еквівалент (до речі, як і в попередньому прикладі, який не збігається ні з транскрипцією, ні з транслітерацією, що пояснюється, природно, історією проникнення названих лексем в українську мову), вони перевели кількісний показник half – пів–, зберігши (за допомогою наявного еквівалента) назва самої грошової одиниці. Подібний метод також можна визнати типовим для такого типу реалій.

I am lost without my Boswell [62, 89].

Що я робитиму без свого Босвелла? [12, 57]. (В. Панченко)

Адже я просто пропаду без свого біографа [11, 94]. (М. Дмитренко)

Цей приклад також демонструє різні способи передачі. Якщо звернутися до джерел, то Джеймс Босуелл – шотландський письменник і мемуарист, слава якого основана на двотомній праці «Життя Семюела Джонсона» (1791) – книзі, яку часто називають найвеличнішою біографією англійською мовою. І ми бачимо, що зробивши родовидові заміну, Дмитренко орієнтувався на «середнього» читача, якому, можливо, ім'я Босуелла, що використовується вже в якості номінального, не дуже знайоме, в той час як Панченко обмежився транскрибуванням.

Chubb lock to the door [62, 15].

Садову хвіртку замкнено величезним старомодним замком [12, 48]. (В. Панченко)

На дверях — важкий замок [11, 53]. (М. Дмитренко)

М. Дмитренко використав описовий переклад і допоміг читачу зрозуміти, що являє собою згаданий замок. У той же час В. Панченко використав метод заміни, що навряд чи допомогло читачеві в розумінні даної реалії, так як старомодний замок не завжди є масивним чи великим, а саме це і хотів передати автор своєму читачеві в оригінальному тексті. Дивлячись на три наведених вище фрагмента, ми можемо зробити висновок, що в даному випадку мова йде вже не просто про розходження у перекладах, а про принципову різницю у використанні перекладацьких стратегій. Для Дмитренка можна вважати характерних прагнення максимально полегшити розуміння тексту для читача на мові перекладу. Тому він використовує такі засоби перекладу, завдяки яким розуміння перекладеного тексту читачем полугушується. В. Панченко ж, навпаки, намагається максимально, наскільки це, на його думку, можливо зберегти оригінальне стилістичне забарвлення тексту, відтворюючи в максимальному ступені все представлені в ньому типи реалій і використовуючи прийом зовнішньої адаптації. Обидва підходи, в принципі, можуть бути визнані виправданими, проте, імовірно, розраховані

на різні категорії читачів. Зазначений момент ще раз підтверджує, що для передачі лексики з національно–культурною специфікою можливі різні рішення, а тому є доцільним наявність і функціонування різних версій одного і того ж вихідного тексту.

Часто переклади різних часів відрізняються від сучасних, використанням лексики, більше наближеної до часів написання тексту оригіналу. Але і в наш час, два переклади, виконані двома перекладачами з невеликим інтервалом у часі мають певні маркери, які вказують на те, що один з перекладачів використовує більш сучасні слова. Показовий приклад модернізації оригіналу на рівні лексики знаходимо в перекладі оповідання «Таємниця Боскомской долини», виконаному М. Дмитренко. У цьому прикладі Шерлок в бесіді зі своїм другом доктором Ватсоном розповідає йому про те, що йому вдалося дізнатися під час бесіди з підозрюваним, і каже, що це справа не така очевидна, як здавалося на перший погляд.

There are one or two minor points which were brought out in the inquest, and which are worth considering [62, 21]

Тут є одна чи дві дрібнички, які з'ясувалися під час слідства, і вони варті уваги [12, 43]. (В. Панченко)

В процесі дізнання виявлено одну чи дві деталі, вартіх того, щоб над ними поміркувати [11, 49]. (М. Дмитренко)

Вибрані Дмитренко слова «дізнання», «виявлено», «деталі» очевидно відображають реалії сучасного життя, в той час як переклад Панченко по стилю ближчий до оригіналу, не дивлячись на те, що переклад Дмитренка зроблений на 20 років раніше ніж переклад Панченка.

У наступному прикладі також можна спостерігати різницю в опису статусу Джона Тернера, місцевого землевласника.

Boscombe Valley is a country district not very far from Ross, in Herefordshire. The largest landed proprietor in that part is a Mr. John Turner,

who made his money in Australia and returned some years ago to the old country [62, 24]

Боскомбська долина — то сільська місцина недалеко від Росса, в Гірфордширі. Найбагатший господар у тих краях — містер Джон Тернер, що надбав в Австралії добрі гроші й повернувся додому кілька років тому [12, 45]. (В. Панченко)

Боскомська долина — це сільська місцевість недалеко від Росса в графстві Хардфордшір. Найбільший землевласник у тих краях — містер Джон Тернер, який розбагатів у Австралії й кілька років тому повернувся на батьківщину [11, 52]. (М. Дмитренко)

Вибраний Дмитренко варіант перекладу, в даному випадку, є більше наближеним до оригіналу. Такий переклад зберігає національну маркованість лексичної одиниці, поданої в тексті оригіналу і передає лексичне забарвлення. В той же час Панченко використовує більш сучасний аналог. Тобто обидва перекладачі змогли знайти еквівалент в українській мові, але все ж таки переклад Дмитренка здається більш вдалим, за рахунок того, що у ті часи в Англії частіше використовувалося саме слово «землевласники», тому обраний варіант перекладу дає можливість читачу максимально зануритися в часи Вікторіанської епохи.

У наступному прикладі можна побачити, як обидва перекладачі впоралися з передачею іронії. В оповіданні «Таємниця Боскомбської долини» в суперечці з Шерлоком Холмсом інспектор Лестрейд намагається стверджувати, що тільки його метод результативний, а здогадки Шерлока Холмса настільки примарні, що він називає їх «*the merest moonshine*» (перен. Дурниця, фантазії, досл. Місячне світло). Холмс з блиском відповідає, тонко іронізуючи над інспектором і помічаючи, що місячне світло світліше туману (*moonshine is a brighter thing than fog*). В даному випадку складність перекладу полягає в культурній обумовленості засобів створення іронії, яка обіграє особливості клімату туманного Альбїону.

- «*Anyhow, I have grasped one fact which you seem to find it difficult to get hold of, » replied Lestrade with some warmth.*

- «*And that is—»*

- «*That McCarthy senior met his death from McCarthy junior and that all theories to the contrary are the merest moonshine.»*

- «*Well, moonshine is a brighter thing than fog, » said Holmes, laughing [62]*

— В усякому разі, я виявив один факт, на який ви не звернули уваги, — роздратовано заперечив Лестрейд.

— Тобто?

— Мак–Карті–старший загину від руки Мак–Карті–молодшого, і всі теорії, які це заперечують, – бліді, мов світло місяця.

— Що ж, молодик усе–таки ясніший за туман, — усміхнувшись, мовив Холмс. — Якщо я не дуже помиляюся, ліворуч од нас ферма Газерлей [12, 47]. (В. Панченко)

— Хоч би як там було, — трохи запально вів далі Лестрейд, — а проте я міцно тримаюсь за основний факт, а вам просто не вдається ухопитись за нього.

— І це означає...

— Це означає одне: Маккарті–старший загинув від руки Маккарті–молодшого, і всі теорії на спростування цього факту — пустопорожня балаканина, мінливе місячне світло.

— Ну, при місячному світлі все ж таки видніше, ніж у густому тумані, — відказав, сміючись, Холмс. — Я, мабуть, не помиляюсь — ліворуч ферма Хазерлі [11, 49]. (М. Дмитренко)

Ми бачимо, що обидва перекладачі намагалися передати ту саму іронію, яку і хотів виразити автор оригінального твору. У першому прикладі перекладу, виконаному В. Панченком бачимо ту саму гру двох протилежних слів («бліді» та «світліший»), що і створює ефект іронії, та підкреслює впевненість Холмса у своїй правоті. У той же час, в перекладі М. Дмитренка

бачимо, що перекладач використав такий еквівалент як «мінливе місячне світло» і доповнив його українським розмовним виразом «пустопорожня балаканина», а в наступному фрагменті використав слово «видніше», тим самим втративши гру слів, яка біла присутня в оригінальному тексті. Крім того, Дмитренко використав український розмовний стиль, що не вписується в загальний стиль тексту і не дає читачу змоги повністю поринути у часи Вікторіанської епохи. Тож переклад Панченка виявився більш вдалим з точки зору збереження гри слів, та національного колориту тих часів.

У повісті А. Конан Дойля «Срібний» (український переклад М. Дмитренка) можна простежити коли перекладач використовує засіб калькування для передачі лексичної одиниці спеціальної термінології безеквівалентної лексики:

«It is what we call a cataract knife» [46, 127].

«Це хірургічний інструмент, так званий катарактальний ніж» [11, 86].
(М. Дмитренко)

Варіативність використання спеціальної термінології представлена в англійському тексті повісті А. Конан Дойля «Етюд у ясно-червоних кольорах» одночасним використанням таких термінів як: *enteric fever, typhoid fever* і лексемою розмовного характеру *typhoid*. Український перекладач М. Дмитренко, під час перекладу, увесь час вживає словосполучення «черевний тиф», позбавляючи текст на мові перекладу варіативності використання термінів у тексті на мові оригіналу [11, 28].

Термінологічну варіативність у тексті можна побачити за допомогою використання зіставного аналізу двох різних перекладів одного й того самого твору. У даному випадку за основу буде взято переклад «Собаки Баскервілів» виконаний двома українськими перекладачами (офіційному – М. Дмитренка [11, 58]. та неофіційному, виконаному з російської версії М.Волжиної [51, 49].). В даних перекладах можна побачити істотні розходження у передачі спеціальної термінології: вживання греко-латинських і питомих відповідників

(dyspnoe – діспное [11, 47]. та ядуха [51, 52].), архаїчних та темпорально–немаркованих терміноелементів (cardiac exhaustion – серцева недостатність [11, 85]. й упадок серцевої діяльності [51, 99].), більш усталених та менш усталених контекстуальних відповідників оригінальної лексеми (long-standing organic disease – застаріла органічна хвороба серця [11, 48]. і застарілий органічний порок серця [51, 53].), генералізація й конкретизація термінів у перекладі (maxillary curve – щелепний вигин [11, 49]. і будова щелепи [51, 54].). Це вказує на те, що рішення при використанні перекладацьких стратегій приймаються не раптово чи спонтанно, вони чітко слідують усвідомленій перекладачем стратегії, виробленої під час ретельного аналізу та вивчення оригіналу, та беручи до уваги рівень підготовки та наявний запас фонових знань у читачів твору на мові перекладу [55, 46].

У повісті «Долина жаху» А. Конан Дойль вживає ще один спеціалізований медичний термін «splay foot». Прямим лексичним відповідником в українській мові до «splay foot» виступає «плоскостопість». Однак «splay foot» (буквально «розпластані ступні») означає ще й те, що людина під час ходінні вивертає ноги назовні, замість того, щоб завертати ступні всередину, що має свою назву в медицині – клишоногість. Таким чином, використання медичного терміну «плоскостопість» замість «splay foot» є прикладом звуження значення в перекладі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі розглядалася практична частина магістерської роботи. Було виконано аналіз реалій та засобів їх перекладу у детективних повістях Артура Конан – Дойля «Записки про Шерлока Холмса» в перекладі М. Дмитренка, В. Панченка та І. Базилянської, а також в детективному романі Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі» в оригіналі і два варіанти його перекладу від перекладачів А. Сметюха та Н. Хаєцької з метою визначення найбільш частотного і найбільш ефективного варіанту перекладу безеквівалентної лексики. Аналіз показав, що в усіх проаналізованих текстах детективного жанру переважають географічні та побутові реалії. Побутові реалії у повісті «Пригоди Шерлока Холмса» А. Конан – Дойля та детективному романі «Вбивство у Східному експресі» А. Крісті займають близько третини від усіх реалій. Це є наслідком того, що у художніх творах широко розповсюджені побутові реалії. Також під час аналізу усіх віщезгаданих творів нам вдалося з'ясувати, що у цих творах у великій кількості присутні географічні реалії. Насамперед це є результатом того, що усі проаналізовані тексти є детективного жанру, а як відомо, автори такого роду текстів вдаються до використання великої кількості географічних реалій, що є прямим наслідком професії головних героїв. Найменше реалій у творах, що були досліджені, відносяться до освітньої та релігійної сфер. Це також є результатом того, що всі тексти написані у детективному жанрі.

У процесі практичного дослідження був виявлений такий прийом перекладу, як пряме включення, що полягає у використанні оригінального написання англійського слова в українському тексті. Цей тип був виявлений саме під час аналізу роману А. Крісті «Вбивство у Східному експресі»

Якщо аналізувати реалії за структурним планом, то можна дійти висновку, що близько половини використаних реалій – це реалії–полічлени, а ще приблизно третина – це реалії–одночлени. Таке багатство та різноманітність реалій–полічленів можна пояснити тим, що в повістях в дуже

великій кількості присутні суспільно–політичні реалії, а це: назви організацій, різноманітних державних установ, освітніх і культурних закладів, топонімів, гідронімів та інших лексем, які є складовою географічної групи реалій.

Аналіз використаних засобів перекладу у детективних повістях А. Конан – Дойла «Записки про Шерлока Холмса» та А. Крісті «Вбивство у Східному експресі» показав, що найбільш використовуваними засобами перекладу є транскрипція та калькування. При роботі з безеквівалентною лексикою у творах детективного жанру дані засоби перекладу виявилися найбільш дієвими та ефективними для створення адекватного перекладу, адже однією з найбільших груп у таких творах є географічні реалії, які необхідно перекладати саме таким чином. Найменш застосовуваним виявився трансформаційний переклад. Це пояснюється тим, що у переважній більшості випадків у дослідженні використовувалися окремі лексичні одиниці, а не цілі речення, під час перекладу яких широко застосовується даний метод.

У той же час, найбільш частотним способом передачі безеквівалентної лексики в детективному романі Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі» є наближений переклад (підбір аналога). Другий за частотністю спосіб – калькування.

Найбільш ефективним прийомом перекладу безеквівалентної лексики з англійської на українську мову в детективному романі Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі» є наближений переклад (підбір аналога).

Тобто не дивлячись на те, що обидва проаналізовані автора писали у жанрі «детективу», найбільш використовувані перекладачами засоби передачі безеквівалентної лексики різняться. У перекладах А. Конан – Дойла на першому місці за вживаністю є такі способи перекладу як калькування і транскрипція. При цьому перекладачі дуже вміло використовують ці прийоми, не спотворюючи змісту тексту, оригінальності та колориту твору на вихідній мові і в той же час, читачеві повністю зрозумілий зміст тексту на цільовій

мові. Не дивлячись на це, в перекладах А. Крісті перекладачі найчастіше вживають такий спосіб передачі безеквівалентної лексики як наближений переклад. Він є і найбільш ефективним способом перекладу. І хоча калькування займає друге місце за вживаністю, проте при перекладі твору «Вбивство у Східному експресі» перекладачі не змогли повністю скористатися перевагами способу калькування і інколи використовували його дуже не вчасно. Це спотворювало зміст тексту і не давало змоги читачеві повністю зрозуміти прочитаного. Можливо автори перекладу просто не врахували наявний об'єм фонових знань у читача на мові перекладу.

Дослідивши соціокультурний аспект приналежності героїв повісті «Пригоди Шерлока Холмса» А.К. Дойля, виявлено, що побутові, культурні та суспільно–політичні реалії, це реалії, які найбільш точно відображають соціокультурну приналежність героїв до часу в якому вони жили та стилю їхнього життя. Завдяки цим реаліям автору твору вдається передати усю сутність головних героїв та максимально глибоко занурити читача в атмосферу Англії Вікторіанської епохи. Також завдяки використанню цих реалій, автор вимальовує нам Шерлока Холмса як представника заможної верстви населення і висококультурну людину, яка завжди дуже чемно звертається та відноситься людей, незалежно від їх соціального статусу і в свою чергу є дуже поважливою людиною для своїх колег, співрозмовників та клієнтів.

Після проведеного аналізу усіх наявних засобів перекладу та видів безеквівалентної лексики, яка використовувалася для дослідження у другій частині магістерської роботи, було виявлено, що кожен перекладач, що працював над перекладом повістей Артура Конан – Дойля та роману А. Крісті, використовували різні засоби для перекладу безеквівалентної лексики та бачили різні шляхи для досягнення адекватного перекладу. І хоча проаналізовані тексти написані в одному і тому ж самому жанрі, найбільш використовувані засоби передачі безеквівалентної лексики різняться. Тобто кожен перекладач вирішує проблеми, що виникають під час роботи з такою

лексикою, по своєму. Однак усі перекладачі, в тій чи іншій мірі, використовують загальновідомі засоби передачі безеквівалентної лексики, які і були виявлені та досліджені в даній магістерській роботі.

ВИСНОВКИ

В детективних оповіданнях А. Конан – Дойла та А. Крісті безеквівалентна лексика виконує особливо важливу роль. Вона відображає культурні та історичні особливості соціуму Вікторіанської епохи, набуваючи при цьому знаковий характер; така лексика надає розповіді яскравий національний колорит, надають певну інформацію, за допомогою якої можна більше дізнатися про історію та повсякденне життя народу, про культуру, до якої належить вихідний текст.

Проаналізувавши наукові точки зору на проблему перекладу безеквівалентної лексики, було виявлено, що усі дослідники по-різному розглядають поняття перекладу. Одні розуміють його як процес, інші як результат. Тому, наслідуємо Л.К. Латишева, який вважає, що переклад це вид мовного посередництва, мета якого наблизити якомога ближче двомовну мовну комунікацію до одномовної [25, 11].

Під час аналізу теоретичної теоретичних аспектів проблеми було виявлено, що вчені–лінгвісти сходяться у думці, що безеквівалентна лексика – це лексичні одиниці вихідної мови, які не мають в словниковому складі еквівалентів мови перекладу. Аналіз наукових робіт різних вчених, які досліджували питання безеквівалентної лексики, дав змогу зрозуміти, що до безеквівалентної лексики належать:

- Реалії
- Скорочення
- Неологізми
- Фразеологізми
- Звуконаслідування
- Терміни
- Імена власні
- Випадкові лакуни
- Вигуки

▪ Авторські вислови

Опираючись на теоретичну базу дослідження та вивчаючи роботи перекладачів, які працювали над перекладом серії детективних повістей Артура Конан – Дойля та детективного роману Агати Крісті, вдалося з'ясувати, що у своїх творах автори часто використовують такі типи безеквівалентної лексики як:

- Реалії культури
- Географічні реалії
- Реалії освіти та релігії
- Побутові реалії
- Суспільно–політичні реалії

За частотою вживання, найбільш поширеними є географічні та суспільно–політичні реалії. У своїх творах автори також використовують й інші види безеквівалентної лексики, але їх дуже мало і їх використання є незначним. Не зважаючи на те, що під час дослідження було виявлено дуже велику кількість видів безеквівалентної лексики, усі перекладачі змогли впоратися зі своїм завданням та зробити адекватний переклад.

В детективних оповіданнях А. Конан – Дойля та А. Крісті, реалії виконують особливо важливу роль. Вони відображають культурні та історичні особливості соціуму тієї епохи, в яку жили письменники та в якій написано твори, набуваючи при цьому знакового характеру; вони додають у твір частинку національної ідентичності авторів та передають національні особливості жителів певної країни, дають нам інформацію, яка допомагає читачеві більше дізнатися про повсякденне життя та історію народу, культури, до якої належить вихідний текст.

В процесі відтворення реалій в текстах перекладу детективного роману А. Крісті та детективних оповідань про Шерлока Холмса А. Конан – Дойля виникали особливі труднощі, які, в кожному конкретному випадку, потребували застосування спеціальних перекладацьких прийомів. До таких

прийомів належать:

- Уподібнення (синонімічний заміна)
- Калькування
- Створення гіпертексту
- Гіперонімічний переклад (генералізація)
- Транскрипція
- Описовий переклад

Гіпертекст (коментарі, примітки, виноски), хоча і є дуже корисним для читача тексту перекладу, але в той же час є найменш вдалим прийомом відтворення реалії в художній літературі серед усіх перелічених, тому що його використання змушує читача відволікатися на читання пояснення до певної лексеми, тим самим відволікаючи його від повного занурення та правильного розуміння тексту. Проте інколи перекладач просто не може обійтися без використання гіпертексту. Не обійшлося в творах і без географічних назв, імен власних.

Інколи перекладачі, при роботі з безеквівалентною лексикою, а зокрема з реаліями, використовують не одну перекладацьку трансформацію а декілька, особливо працюючи з словосполученнями. Адже передати максимально наближене значення, яке б чітко відображало культурну насиченість та емоційну забарвленість слова і викликало ті ж самі емоції та асоціації у читача мови перекладу як і у носія цієї мови дуже важко, тому переклад деяких реалій потребує використання одразу декількох способів перекладу. Детективні оповідання, через свій жанр, є бідними на використання реалій різних типів, і тому в них прослідковується закономірність використання таких груп реалій як географічні, суспільно–політичні та побутові, при роботі з якими необхідно використовувати подібні засоби перекладу

Вибір засобу передачі реалій говорить про використання різних перекладацьких стратегій. Так, гіперонімічний переклад (генералізація), уподібнення (синонімічна заміна), описовий переклад максимально

полегшують розуміння вихідного тексту для реципієнта. Використовуючи подані вище засоби перекладу, перекладачі відмовляються від повного відтворення того типу реалій, з розумінням яких, український читач може відчувати певні труднощі. У той же час, такі засоби перекладу як транскрипція, калькування, створення гіпертексту дають змогу зберегти, наскільки це можливо, національний і / або історичний колорит твору, відтворюючи всі представлені в ньому типи реалій максимально близько до мови оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва. Сов. энциклопедия, 1966. С. 199.
2. Бархударов, Л.С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода. Москва. Международные отношения, 1975. –240с.
3. Берджес Е. Механічний апельсин. Київ. Рідна Мова, 2017. –256с
4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик. Москва. Институт русского языка им. А.С. Пушкина, 1999. 84с.
5. Виноградов, В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва. Изд-во ин-та общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
6. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / Под ред. Вл. Россельса Москва., 1980. – 352с.
7. Волошина А. Безеквівалентна лексика близькоспоріднених мов: проблема семантичної структури. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Випуск XXVI. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. С. 56 – 64.
8. Герцовська Н.О. Реалія як лінгвістичне явище. Мукачівський державний університет. 7 с.
9. Гумбольдт В.О. Различии организмов человеческого языка. Санкт–Петербург. Типография Имп. Акад. Наук, 1859. 366 с.
10. Дойл А.К. Записки про Шерлока Холмса / пер. І.Л. Базилянської. Харків: ВД «Школа», 2010.
11. Дойль А.К. Оповідання про Шерлока Холмса / пер. з англ. М.А. Дмитренка. Київ.Веселка, 1990.
12. Дойль А.К. Пригоди Шерлока Холмса / пер. з англ. В. Панченка. Київ. Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. Т. 1.

13. Дорошенко С. І. Вступ до мовознавства. Київ. Вища школа, 1974. 295 с.
14. Дяченко Л.М. Функціонально–семантична характеристика безеквівалентної та фонової лексики сучасної української літературної мови: Автореф.дис. ... канд. філол. наук. Київ. 1997. 18с.
15. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів, 1989. 215с.
16. Іванов А.О. Безэквивалентная лексика. СПб.: Типография издательства СПбГУ, 2006. 198 с.
17. Ільчшин Н.М. Культурологічний підхід до вивчення іноземної мови. 2007. С. 20–24.
18. Колесникова А.А. Культурные реалии и их лексико–семантическая составляющая как признак гипердетерминированности произведений детективного жанра. *Известия ВГПУ*. 2009. С. 160 – 165.
19. Колесникова Э.В. Языки культуры и семантика вербальных единиц: перспективы цивилизации, философские проблемы. Москва. Изд–во МГИМО, 2009. 287 с.
20. Комиссаров, В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва. Высш.шк, 1990. 253 с.
21. Космеда Т.А. Денотат, конотація й аксіосемантика у проекції на лексико–семантичні відповідники російської та української мов. *Мовознавство*. 1997. № 4 – 5. С.58 – 63.
22. Кочерган М.П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. *Проблеми зіставної семантики. Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23–25 вересня 1999р.* Київ. 1999. С. 42 – 45.
23. Кочерган М.П. Загальне мовознавство [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти]. Київ. 1999. С.171–172.

24. Крісті А. Вбивство у «Східному експресі»/ пер. Н. Ю. Хаєцька. «Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга»». 2017. 288с.
25. Латышев Л.К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения). Москва. Международные отношения, 2011. 129 с.
26. Левицкая Т.Р. Проблемы перевода. Москва: Международные отношения, 1976. 150 с.
27. Левицкая, Т.Р., Фитерман, А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва. Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 154с.
28. Лотоцька О. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англомовних прозових творів О. Генрі). 2012. С.72–74.
29. Медведєва С.О. Шляхи формування соціокультурних компетенцій. ГДПШМ. 2012. С. 223–225.
30. Мунэн Ж. Теоретические проблемы перевода. Перевод как языковой контакт. (Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике). – М., 1978.
31. Петришен О.Г. Поняття реалія як складова частина безеквівалентної лексики. 2013. С.406–409.
32. Подорожна К.Ю. Місце реалій у системі безеквівалентної лексики. С.174–178.
33. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва. Международн. отношения, 1974. 258с.
34. Сергієнко В.Л. Лінгвокультурні концентри Pride і Nobility у британській мовній картині світу. 2016. 20 с.
35. Словник української мови «Академічний тлумачний словник (1970–1980)». Київ. 1970–1980. Т. 1–11
36. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи. Москва: Наука, 1976. 224 с.

37. Суперанська А.В. Загальна теорія власних імен. Москва. Наука, 1978. 160 с.
38. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре. *ИЯШ*. 1997. С.13–18.
39. Томахин, Г. Д. Реалии – американизмы. Москва. Высш. шк., 1988. 239 с.
40. Торговец Ю.І. Особливості функціонування суспільно–політичних реалій в текстах американської лінгвокультурної традиції: лексико–семантичний контекст. Херсон. 2013. 112–117с.
41. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): учеб.пособие для ин–тов и факультетов иностр. языков. Москва. Филология Три, 2002. 121 с.
42. Хан О.Г. Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді. Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. Вип. XLVI. С. 106.
43. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 192 с.
44. Швейцер А.Д. Современная социолингвистика: теория, проблемы, методы. Москва. Наука, 1977. – 176 с.
45. Baker Mona. In Other Words. A Coursebook on translation. London–new York: Routledge, 1992.
46. Doyle A.C. The Penguin Complete Sherlock Holmes. Harmondsworth:Penguin Books, 1982.
47. Knittlova D. On the Degree of Translators' Creativity. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica Philosophica*. 2000. #73. P.9–12.
48. Levý Jiří. The Art of Translation. John Benjamins, 2011. — XXVIII, 322 p.
49. Безеквівалентна лексика та прийоми її перекладу українською мовою. URL:
https://knowledge.allbest.ru/languages/2c0b65625b2ac78b5c43a88421316d36_0.html.
50. Вільна електронна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/>

51. Дойль, Артур Конан. Собака Баскервілей [The Hound of the Baskervilles]. URL: http://sergij.ucoz.net/load/khudozhni_tvori/a_konan_dojl_quot_sobaka_baskervilej_quot/3-1-0-8

52. Лексичний склад американського і британського варіантів англійської/ URL: <http://ua-referat.com>

53. Мова і культура. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=15180>.

54. Особливості класифікації реалій та виявлення їх аксіологічного потенціалу. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/особливості-класифікації-реалій-та-в-2/>.

55. Особливості передавання безеквівалентної лексики в україномовних перекладах творів А. Конан Дойля. URL: [http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/154529/%D0%98%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%20%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=](http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/154529/%D0%98%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%20%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=1)
у

56. Поняття реалії. Відтворення реалій у художньому перекладі. URL: <https://studfiles.net/preview/4512364/>.

57. Реферат Культурні реалії як відображення національних особливостей США. URL: <https://ukrbukva.net/page,4,116865Kul-turnye-realii-kak-otrazhenie-nacional-nyh-osobennosteiy-SShA.html>.

58. Серебрякова Ю. С. Реалії як засіб створення національного колориту в художньому тексті. URL: <https://mydocx.ru/11-94336.html>.

59. Словник Мультитран. URL: <https://www.multitrans.com>, 2016, свободный

60. Christie A. Murder on the orient express [Текст]. / Agatha Christie.–Penguin Readers, 2009. –312 p.

61. Conan Doyle A. The Complete Sherlock Holmes. URL:

<https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/cano.pdf>.

62. The Adventures of Sherlock Holmes by Sir Arthur Conan Doyle. England. 1892.

63. Christie A. Пер. А. Сметюх. URL:
<http://testlib.meta.ua/book/126807/>

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 90 с., 62 джерела.

Об'єктом дослідження є безеквівалентна лексика.

Мета дослідження – описати особливості передавання безеквівалентної лексики в українських перекладах творів А. Конан–Дойла є вивчення проблематики передачі безеквівалентної лексики при перекладі на іншу мову.

Методи дослідження: метод аналізу, порівняння, описовий метод, метод компонентного аналізу.

У теоретичній частині досліджуються теоретичні аспекти перекладу безеквівалентної лексики у творах британських авторів, безеквівалентна лексика, її види і все, що з нею пов'язано, переклад безеквівалентної лексики.

У практичній частині розглядаються твори Артура Конан Дойля та роман Агати Крісті, їх переклади на українську мову, засоби перекладу безеквівалентної лексики.

Теоретична новизна роботи полягає в дослідженні засобів передавання на українську мову та визначенні проблеми безеквівалентної лексики, дослідженні різних шляхів вирішення проблеми, обґрунтуванні необхідності правильного та адекватного перекладу безеквівалентної лексики у художніх творах.

Актуальність дослідження пов'язана зі значущістю проблеми співвідношення мови та культури з одного боку, та невгамовною цікавістю теоретиків перекладу до проблеми передачі безеквівалентної лексики на інші мови, та численними помилками, які допускають при її передачі.

Ключові слова: БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА, РЕАЛІЯ, ТРАНСКРИПЦІЯ, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ, КАЛЬКУВАННЯ, ОПИСОВИЙ, НАБЛИЖЕНИЙ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД, ХУДОЖНІ ТВОРИ.

SUMMARY

Qualification work: 90 p., 62 sources.

The object of the study is non-equivalent vocabulary.

The subject of the research is to study the problems of the render of non-equivalent lexis when translated into another language. Identification, comparison and analysis of English and Ukrainian units of non-equivalent vocabulary to establish patterns of their translation.

The purpose: to describe the features of the transfer of non-equivalent vocabulary in Ukrainian translations of works by A. Conan-Doyle.

Methods of the research: analysis method, comparisons, descriptive method, component analysis method.

The theoretical section presents the theoretical aspects of the translation of non-equivalent vocabulary in the works of British authors, non-equivalent vocabulary are investigated. its types and everything connected with it, the translation of non-equivalent vocabulary.

The practical section deals with the works of Arthur Conan Doyle and novel by Agatha Christie, their translations into Ukrainian, means of translation in non-equivalent vocabulary.

The theoretical novelty of the work consists in the study of means of rendering non-equivalent vocabulary to the Ukrainian language, identifying the problem of non-equivalent vocabulary, exploring various ways to solve the problem, justifying the need for correct and adequate pereklazu non-equivalent vocabulary in artistic works.

The relevance of the research is related to the significance of the problem of the relationship between language and culture on the one hand, and the irrepressible interest of translation theorists to the problem of rendering non-equivalent vocabulary to other languages, and numerous errors that are made during its rendering.

Keywords: NON-EQUIVALENT VOCABULARY, REALIA, TRANSCRIPTION, TRANSLITERATION, TRACING, DESCRIPTIVE, APPROXIMATIONS AND TRANSFORMATIONAL TRANSLATION, LITERARY WORKS.